

Т.Г. Белан

ПЕДАГОГІКА

(МЕТОДИКА ВИХОВНОЇ РОБОТИ)

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

*до виконання практичних робіт для студентів спеціальності
«Професійна освіта (за спеціалізаціями)»*

Чернігів
2025

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» імені Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Т.Г. Белан

ПЕДАГОГІКА
(МЕТОДИКА ВИХОВНОЇ РОБОТИ)

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

*до виконання практичних робіт
для студентів спеціальності
«Професійна освіта (за спеціалізаціями)»*

Чернігів
2025

УДК 378.147.091.33-027.22:37(072)

Б43

Рецензенти:

Лариса ШЕВЧУК – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри математики, інформатики і методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Катерина ЯРОШУК – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти і безпеки життєдіяльності НУЧК імені Т.Г. Шевченка

Т.Г. Белан

Б 43 Педагогіка (Методика виховної роботи): навчально-методичний посібник до практичних робіт для студентів спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2025. 64 с.

УДК 378.147.091.33-027.22:37(072)

Посібник містить інструктивно-методичні матеріали до виконання практичних робіт з курсу «Педагогіка (Методика виховної роботи)», до змісту яких входять завдання для самостійної підготовки студентів, списки рекомендованих джерел, короткі теоретичні відомості з теми заняття, практичні завдання. Посібник містить також орієнтовну тематику рефератів, екзаменаційні питання та список літератури з курсу.

Призначений для студентів спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Протокол № 7 від 29.01.2025 р.)*

© Т.Г. Белан, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ПРОГРАМА	6
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
МОДУЛЬ 1.	
ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА	
Практична робота № 1.....	9
Практична робота № 2.....	12
Практична робота № 3.....	16
МОДУЛЬ 2.	
МЕТОДИ ВИХОВАННЯ	
Практична робота № 4.....	20
Практична робота № 5.....	24
Практична робота № 6.....	27
Практична робота № 7.....	29
МОДУЛЬ 3.	
МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ РІЗНИХ ФОРМ ПОЗАКЛАСНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ	
Практична робота № 8.....	31
Практична робота № 9.....	35
Практична робота № 10.....	41
МОДУЛЬ 4.	
ВИХОВНА РОБОТА З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ ШКОЛЯРІВ І БАТЬКАМИ УЧНІВ	
Практична робота № 11.....	47
Практична робота № 12.....	54
ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ	59
ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ	60
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ З КУРСУ	62

ПЕРЕДМОВА

Навчально-методичний посібник «Педагогіка (Методика виховної роботи)» призначений для проведення практичних робіт, що входять до переліку нормативних дисциплін психолого-педагогічного циклу майбутніх педагогів професійного навчання. Посібник містить інструктивно-методичні матеріали до дванадцяти практичних робіт.

Основною метою практичних робіт є підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до здійснення виховної роботи в закладі професійно-технічної освіти та підготувати майбутніх фахівців до педагогічної діяльності на посаді класного керівника.

Основне завдання навчального-методичного посібника – дати студентам всебічне розуміння виховання як вирішальної умови прогресу суспільної культури і цивілізації, загальних принципів, напрямів, форм, методів і засобів, що визначають оптимізацію виховного процесу і сприяють досягненню виховних цілей; ознайомити з особливостями педагогічної діяльності класного керівника в закладі професійно-технічної освіти; розвивати у майбутніх педагогів професійного навчання інтерес і творчий підхід до виховної роботи з учнями.

Увесь цикл практичних робіт поділено на чотири змістових модулі.

Перший модуль присвячено вивченню основних напрямів діяльності та форм роботи класного керівника, його функціональних обов'язків, основних вимог до особистості класного керівника і педагогічної діяльності, формуванню умінь здійснювати психолого-педагогічну діагностику особистості учня, а також набуттю навичок планування виховної роботи в класі.

Другий модуль спрямований на усвідомлення мети і принципів національного виховання, ознайомлення з основними напрямками і шляхами здійснення національного виховання, на вивчення усього різноманіття методів та прийомів виховного впливу.

Вивчаючи третій модуль, студенти засвоюють правила організації і проведення основних форм позакласної виховної роботи, а саме години спілкування класного керівника з учнями, інтелектуальних ігор, конкурсних програм.

Четвертий модуль готує майбутніх педагогів професійного навчання до здійснення педагогічної взаємодії з батьками учнів, до виховної роботи з такими категоріями учнів, як обдаровані і важковиховувані.

Кожне практичне заняття включає перелік питань для обговорення, теоретичний блок, практичний блок та блок самоосвіти, що має забезпечити формування в майбутніх педагогів професійного навчання вмінь та навичок майбутньої педагогічної діяльності в закладі професійної (професійно-технічної) освіти. Для підготовки до практичних занять студентам рекомендується опрацювати теоретичний і практичний блоки, а також блок самоосвіти.

Практичні роботи також містять питання, в процесі підготовки яких, студенти мають самостійно знайти необхідну інформацію, а потім під керівництвом викладача виконати фронтальні практичні завдання.

Деякі практичні роботи містять теоретичні відомості та докладні інструктивно-методичні матеріали щодо організації і проведення конкретних форм виховної роботи. При підготовці до цих робіт студенти мають не тільки засвоїти теоретичний матеріал, а ще й виконати індивідуальне завдання – підготувати план-сценарій проведення конкретної форми виховної роботи.

На практичних заняттях студенти також набувають навичок аналізу виховних заходів (їх відеозаписів), аналізу готових планів-сценаріїв виховних годин, конкурсних програм, батьківських зборів, умінь вирішувати складні педагогічні ситуації, пояснювати причини конфліктів і обґрунтовано пропонувати різноманітні методи і прийоми виховання.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: Освіта Спеціальність: Професійна освіта (за спеціалізаціями)	Нормативна	
Модулів – 1	ОПП: Професійна освіта: (Транспорт); (Харчові технології); (Цифрові технології); (Технологія виробів легкої промисловості)		
Змістових модулів – 4		3-й	3-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
Мова навчання: українська		5-й	5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 2,6	Освітній ступінь: бакалавр	16 год.	4
		Практичні, семінарські	
		32 год.	6
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		42 год.	80
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю: іспит	

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. Педагогічні основи діяльності класного керівника

Тема 1. Організаційно-педагогічна робота класного керівника.

Завдання, функції, ключові напрямки роботи класного керівника та основні вимоги до його особистості і діяльності. Завдання психолого-педагогічної діагностики у роботі класного керівника. Особливості планування виховної роботи в групі.

Змістовий модуль II. Методи виховання

Тема 2. Зміст і мета виховання учнів.

Підходи до визначення сутності поняття виховання. Актуальні цілі і завдання виховання учнів. Чинники та педагогічні умови ефективного здійснення виховного впливу на особистість.

Тема 3. Методи, прийоми і засоби виховання.

Класифікація методів виховання. Прийоми виховного впливу. Умови вибору і реалізації методів виховання.

Змістовий модуль III. Методика організації і проведення різних форм позакласної виховної роботи

Тема 4. Методика створення і розвитку учнівського колективу.

Поняття, ознаки, функції та структура учнівського колективу. Стадії розвитку класного колективу. Методичні основи формування учнівського колективу. Поняття та ознаки колективного творчого виховання.

Тема 5. Організаційні форми виховання. Методика організації і проведення різних форм виховної роботи.

Поняття виховної години, її характерні риси. Педагогічні завдання години класного керівника. Алгоритм підготовки і проведення виховної години. Умови та критерії ефективності виховної години. Основні елементи плану-конспекту класної години. Основні види інтелектуальних ігор.

Змістовий модуль IV. Виховна робота з різними категоріями учнів та співпраця з батьками учнів

Тема 6. Особливості виховної роботи з обдарованими учнями.

Поняття обдарованості. Типи обдарованості. Способи діагностики обдарованості учня. Особливості навчально-виховної роботи з обдарованими учнями. Шляхи розвитку обдарованості в умовах закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Тема 7. Виховна робота з «важкими» учнями.

Загальні ознаки та типи «важких» учнів. Причини важковиховуваності. Педагогічна профілактика важковиховуваності.

Тема 8. Взаємодія класного керівника і сім'ї у вихованні учнів.

Сім'я. Типи сімей. Особливості і перспективи розвитку сучасної сім'ї. Завдання, стилі та умови ефективності сімейного виховання. Основні методи і форми роботи класного керівника з батьками учнів.

МОДУЛЬ 1. ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Практична робота № 1 КЛАСНИЙ КЕРІВНИК – ОРГАНІЗАТОР ВИХОВНОЇ РОБОТИ В КЛАСІ

Мета: ознайомитись з роллю класного керівника в сучасному освітньому процесі закладу професійної (професійно-технічної) освіти; усвідомити завдання, функції, провідні напрямки роботи класного керівника та основні вимоги до його особистості і діяльності.

Питання для обговорення:

1. Завдання і функції класного керівника.
2. Права й обов'язки класного керівника.
3. Напрями діяльності та форми роботи класного керівника.
4. Якості та педагогічні уміння класного керівника.

Теоретичний блок

Класний керівник – це педагогічний працівник, який здійснює педагогічну діяльність з колективом учнів навчальної групи закладу професійно-технічної освіти, окремими учнями, їхніми батьками; здійснює організацію й проведення позаурочної культурно-масової роботи; сприяє взаємодії учасників освітнього процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання і виховання, самореалізації та розвитку учнів (вихованців), їх соціального захисту.

Функції класного керівника

Виховна – формування національної свідомості, любові до Батьківщини, турбота про різнобічний розвиток особистості учня, формування світогляду, моральних переконань, розвиток пізнавальних інтересів, естетичних почуттів, сприяння в усвідомленні праці як обов'язку, турбота про здоров'я та фізичний розвиток, профорієнтація.

Організаторська – організація і здійснення позакласної та поза-шкільної роботи спільно з учнями, створення сприятливих умов для розвитку кожної особистості, стимулювання самодіяльності, самоврядування, відповідальності, самостійності і активності учнів.

Інформаційно-методична – надання практичної і методичної допомоги учням, активу класу у засвоєнні ними засобів аналітичної, комунікативної і організаторської діяльності; батькам, представникам громадських об'єднань у педагогічній самоосвіті та самовдосконаленні.

Дослідницька – спостереження за діяльністю учнів, діагностика і прогнозування їх розвитку, складання психолого-педагогічних характеристик і програм випереджувального розвитку.

Соціальна – вивчення вихователем об'єктивних і суб'єктивних чинників, які впливають на формування та розвиток особистості і виявлення найбільш сприятливих з них, що нейтралізують небажаний вплив; аналіз умов засвоєння молодого людиною ціннісно-нормативної системи суспільства; вироблення навичок соціальної поведінки, спрямованих на їх успішне включення в структуру сучасного життя.

Координаційна – узгодження спільних зусиль та вимог учителів-предметників, батьків, громадських організацій, трудових колективів, позашкільних закладів у роботі з класом; робота згідно навчально-виховних планів школи, класу, громадських об'єднань.

Напрями діяльності класного керівника:

- робота з колективом учнів навчальної групи;
- індивідуальна робота з учнями;
- з учителями-предметниками;
- з батьками і громадськістю;
- ведення ділової документації.

Форми роботи класного керівника:

- *за видами діяльності* – навчальна, трудова, спортивна, художня;
- *за способом впливу педагога* – безпосередня й опосередкована;
- *за часом проведення* – короткочасні, тривалі, традиційні;
- *за кількістю учасників* – індивідуальні, групові, масові.

Якості класного керівника: патріотизм, національна свідомість, громадянська і моральна зрілість, громадська активність, захопленість професією вихователя, любов до дітей, гуманізм, висока відповідальність, вимогливість до себе і своїх учнів, комунікабельність, доброзичливість, ввічливість у спілкуванні, тактовність, справедливість, витриманість, самовладнання, спостережливість, відвертість, твердість і послідовність у словах і діях, винахідливість, акуратність.

Практичний блок

1. Обговорення проблемних питань за темою заняття.
2. Підготовка есе на тему: «Яким має бути класний керівник сучасного закладу професійної (професійно-технічної) освіти?».
3. Розв'язування педагогічних задач.

Блок самоосвіти

1. Положення про класного керівника. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0659-00>
2. Посадова інструкція класного керівника. URL : <http://school22.edukit.sumy.ua/Files/downloads/%D0%9F%D0%.pdf>
3. Дубасенюк О.А. Практикум з педагогіки: навч. посіб. 3-тє вид., доп. і перероб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 546 с.
4. Методичний путівник класного керівника Нової української школи : збірник методичних матеріалів / А. Дубяга, О. Золотар ; за заг. ред. А. Дубяги. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 44 с.
5. Омельченко Л.П. Настільна книга класного керівника. URL : <http://www.kk.iolya.com.ua/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96%.pdf>
6. Твердохліб Т.С. Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи: навч.-метод. посіб. за заг. ред. В.І. Лозової. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 156 с.
7. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький: ХГПА, 2020. 114 с.

Практична робота № 2

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА У РОБОТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Мета: зрозуміти призначення психолого-педагогічної діагностики у роботі класного керівника; опанувати методики педагогічного вивчення учня як особистості; навчитись складати розгорнуту психолого-педагогічну характеристику учня та прогнозувати шляхи подальшої виховної роботи з ним.

Питання для обговорення

1. Значення і завдання діагностики у педагогічній діяльності.
2. Вимоги до педагогічної діагностики.
3. Методи вивчення особистості учня.
4. Програма вивчення особистості учня.

Теоретичний блок

Сутність педагогічної діагностики становить вивчення результативності освітнього процесу на основі змін у рівні вихованості учнів і зростанні педагогічної майстерності вчителів. Сутність педагогічної діагностики визначає її предмет яким є: особистість школяра (об'єкт виховання); критерії його вихованості; умови виховання (можливості та специфіка функцій школи, сім'ї, класного колективу, самого учня); засоби, методи, форми взаємовпливу вихователів і вихованців (діяльність суб'єктів виховання).

Педагогічна діагностика у роботі класного керівника виконує: виховну, інформаційну, оцінну, формуючу, контрольну-коректуючу та прогностичну функції.

Термін «діагностика» (від грецьких слів *dia* – прозорий, *gnosis* – знання, у буквальному перекладі означає прояснення, розпізнання) прийшов у педагогіку з медицини, де мав значення вчення про способи діагнозу захворювань. Поняття «педагогічна діагностика» вперше пропонується К. Інгенкампом у рамках наукового проекту в 1968 році.

Завдання діагностики: 1) оптимізувати процес індивідуального навчання; 2) забезпечити правильне визначення результатів навчання; 3) керуючись виробленими критеріями, зводити до мінімуму помилки при переведенні учнів із однієї навчальної групи в іншу, при направленні їх на різноманітні курси та виборі спеціалізації навчання. За допомогою педагогічної діагностики аналізується освітній процес і визначаються результати навчання.

Вимоги до педагогічної діагностики:

- виявлення особливостей процесу психічного розвитку кожного учня;
- зіставлення попередніх і кінцевих діагностичних результатів;
- здійснюватися протягом усіх років навчання;
- повинна бути об'єктивною;
- педагогічний оптимізм викладача.

Методи вивчення особистості учня та учнівських колективів у педагогічній літературі класифікуються залежно:

- від характеру участі школярів у їх проведенні - на пасивні (спостереження, кількісний та якісний аналіз продуктів діяльності) та активні (анкетування, тестування, соціометричні виміри, проєктивні, апаратно-технічні методи);
- від характеру проведення - на одномоментні (анкетування) та довготривалі (цілеспрямоване спостереження, біографічний метод);
- від місця проведення - на шкільні (класні та позакласні) та лабораторні.

Практичний блок

1. Обговорення проблемних питань за темою заняття.
2. Скласти розгорнуту психолого-педагогічну характеристику (учня) однокласника та запропонувати шляхи подальшої виховної роботи з ним.

Орієнтовна схема

складання психолого-педагогічної характеристики учня

I. Анкетні відомості

1. Прізвище, ім'я, по батькові учня, його вік, школа, клас.
2. Адреса проживання учня, місце роботи і посада батьків.
3. Склад сім'ї, її культурний та освітній рівень, умови проживання.
4. Стан здоров'я учня.

II. Умови сімейного виховання

1. Морально-психологічний клімат сім'ї: взаємини у сім'ї (відкритість, замкненість), ставлення батьків та інших членів родини до учня, погляди батьків на виховання.

2. Становище учня в сім'ї: режим дня і дозвілля, сімейний контроль за його поведінкою, виконання учнем сімейних вимог, участь в обговоренні сімейних проблем.

3. Традиції сімейного виховання: допомога батькам, іншим членам сім'ї, наявність постійних домашніх обов'язків, спільні свята; риси характеру, що проявляє учень в сім'ї (слухняність, вередливість, лідарство, працелюбність, покірність, впертість тощо). Стиль сімейних стосунків (авторитарний, демократичний, ліберальний, байдужий).

4. Організація навчальної діяльності школяра: створення умов для занять (своя кімната, робочий куточок), допомога батьків у приготуванні уроків і контроль якості їх виконання, наявність додаткової навчальної літератури, персонального комп'ютера.

5. Організація дозвілля школяра: створення умов для відпочинку, проведення часу з друзями, домашня бібліотека, вплив батьків на вибір книг для читання, телепрограм і кінофільмів для перегляду, вибір друзів, гуртків і секцій, контроль за часом і місцем проведення дозвілля.

III. Навчання та поведінка учня в класі

1. Успішність: загальний рівень успішності учня з окремих предметів, тенденції її зміни, вибірковість у вивченні предметів.

2. Ставлення до навчання: мотивація ставлення до окремих предметів, усвідомленість ставлення до навчання, ставлення до уроків, спізнення на уроки, увага на уроках, систематичність виконання домашніх завдань, ставлення до успіхів і невдач у навчанні.

3. Рівень дисципліни: знання правил для учнів і їх виконання, наявність навичок культурної поведінки, організованість учня на уроках та поза ними, ввічливість, акуратність, чемність, повага до старших і менших, взаємини з ровесниками.

4. Пізнавальна діяльність: особливості сприймання, спостережливість, особливості пам'яті, тип пам'яті, характеристика уваги (стійкість, довільність, зосередженість, співвідношення відтворюючої і творчої уваги), ступінь розвитку образного і абстрактного мислення, рівень розвитку логічного мислення, послідовність у викладенні власних думок, уміння міркувати і робити висновки, самостійність у висновках, ступінь розвитку усної і письмової мови.

5. Професійна орієнтація: надання переваги певним професіям, визначеність учня щодо вибору професії.

IV. Громадська робота учня

1. Положення учня в класі: міжособові стосунки в класі, симпатії, антипатії, дружба, чи входить до певних мікрогруп. Ставлення учня до класу: чи відчуває потребу бути членом класу, рахується з думкою класу, цікавиться життям класу, рівень дисципліни. Авторитет школяра у класі. Ставлення класу до учня.

2. Виконання громадської роботи: ставлення до громадських обов'язків, наявність постійного доручення в класі та активність у його виконанні, тимчасові доручення, загальношкільні громадські обов'язки. Участь у позашкільних дитячих та юнацьких організаціях.

3. Характер виконання громадської роботи: добровільність, наявність організаторських умінь довести розпочату справу до завершення, захопити роботою інших, запропонувати той чи інший вид роботи.

4. Формування громадських рис характеру: прояви колективізму в поведінці, прагнення до правдивості і справедливості, щирість у стосунках з товаришами і дорослими, індивідуалізм, альтруїзм.

V. Загальні риси характеру учня

1. Ступінь загального розвитку і рівень сформованості основ базової культури: інтелект, моральна, правова, естетична, фізична культура, культура мови, словниковий запас.

2. Інтереси та нахили: навчальні інтереси, нахили до літератури, мистецтва, техніки, спорту. Участь у гуртках і секціях. Уподобання і захоплення.

3. Особливості психічних процесів: темперамент, урівноваженість, швидкість і правильність реагування, зовнішній вияв процесів збудження і гальмування, уміння переключатись з однієї справи на іншу.

4. Особливості емоційної сфери: розвиток почуттів (щастя, самоповаги, любові, гумору, страху, сорому, образи, трагічного тощо), характер емоційної реакції на педагогічні впливи, глибина і стійкість почуттів, емоційна збудливість, швидкість протікання і зміни емоцій, зовнішні прояви емоційних переживань, емоційна стійкість в напружених обставинах і при невдачах, уміння стримувати і змінювати емоційні переживання.

5. Вольові особливості учня: ініціативність, самостійність, сміливість, витриманість, дисциплінованість, впевненість у собі, самоконтроль, самокритичність. Виховання волі.

6. Суспільна свідомість: світогляд, ідеали, уміння втілювати ідеї в конкретні справи, мотиви навчальної та громадської роботи учня, інтерес до подій в країні та за кордоном, почуття відповідальності, чесності, принциповості.

VI. Висновки

1. Рекомендації щодо подолання недоліків у поведінці.
2. Поради стосовно розвитку і вдосконалення певних рис учня.

Блок самоосвіти

1. Галузьяк В.М., Холковська І.Л. Педагогічна діагностика. Курс лекцій. Вінниця. ТОВ «Нілан.ЛТД», 2015. 155 с.
2. Дубасенюк О.А. Практикум з педагогіки: навч. посіб. 3-тє вид., доп. і перероб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 546 с.
3. Лапша В.В. Теорія і методика виховання: навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.
4. Омеляненко В.Л. Теорія і методика виховання: навч. посіб. Київ: Вік, 2018. 415 с.
5. Практична педагогіка виховання: навч. посіб. За ред. М.Ю. Красовицького. Київ: Вік, 2020. 218 с.

Практична робота № 3

МЕТОДИКА ПЛАНУВАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В КЛАСІ

Мета: конкретизувати призначення та функції планування виховної роботи, надати практичні уміння та навички у складанні студентами планів виховної роботи.

Питання для обговорення

1. Принципи планування виховної роботи. Основні вимоги до плану виховної роботи класного керівника.
2. Технологія планування роботи класного керівника.
3. Види і структура планів виховної роботи класного керівника .

Теоретичний блок

Однією з функцій класного керівника є проектувальна діяльність, яка передбачає визначення мети, задач, змісту освітнього процесу, задуму його перебігу. Все це знаходить своє відображення в проекті – плані виховної роботи. **План** – це заздалегідь визначена система заходів, що передбачає порядок, послідовність, терміни виконання і тих осіб, що відповідають за їх реалізацію (дітей, педагогів, інших дорослих).

Планування дозволяє класному керівнику цілеспрямовано відібрати зміст та засоби, організаційні форми виховної роботи та проектувати результати своєї діяльності, плануючи та коректуючи поступальний рух в розвитку колективу та особистості кожного учня.

Принципи планування виховної роботи:

- цілеспрямованість, систематичність;
- неперервність, наступність та послідовність;
- конкретність справ;
- єдність педагогічного керівництва та активності вихованців;
- різноманітність змісту, форм та методів виховної роботи;
- оптимальне поєднання навчальної та позанавчальної діяльності учнів;
- реалістичність плану, врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, рівня їх підготовленості та умов життя;
- зв'язок внутрішньогрупової роботи з роботою закладу освіти в цілому.

Найтипівіші помилки, що припускають класні керівники при плануванні роботи:

- відсутність чітко визначеної мети, конкретних стратегічних задач виховання, які базуються на глибокому науковому знанні дітей та психолого-педагогічної ситуації, що склалася;

- безініціативність класного керівника;
- примітивність планування (план-відписка, який містить якийсь, часто випадковий, перелік справ);
- невміння (а іноді не бачення необхідності) залучення учнів до планування;
- неконкретність і невизначеність спланованих справ, які приводять до незацікавленості як учнів, так і педагога.

Підготовча робота перед складанням плану включає:

По-перше:

- ознайомлення з державними документами, що визначають задачі виховання учнів на сучасному етапі;
- вивчення інструктивно-методичних матеріалів Міністерства освіти і науки та місцевих органів керівництва освітою;
- вивчення психолого-педагогічної літератури з проблем виховання.

По-друге, психолого-педагогічна діагностика: плануванню виховної роботи завжди повинно передувати вивчення учнів та учнівського колективу.

По-третє, визначення мети та задач виховання на основі віку учнів, рівня розвитку учнівського колективу, умов виховання (можливостей міста, конкретного регіону, специфіки закладу освіти та освітніх закладів, що знаходяться поряд), особистісного потенціалу самого класного керівника.

На базі мети визначається певна **група стратегічних задач:**

1. Організація позанавчальної інтелектуально-пізнавальної діяльності учнів.
2. Стимулювання здорового способу життя, розробка власної програми оздоровлення учнів класу.
3. Залучення учнів до культури.
4. Надання допомоги учням в професійній орієнтації та самовизначенні, в процесі професійної підготовки.
5. Створення та розвиток учнівського колективу, організація та стимулювання діяльності класного самоврядування.
6. Організація культурного проведення дозвілля у вільно вибраних видах діяльності та спілкування.

По-четверте:

- ознайомлення з планом виховної роботи ЗП(ПТ)О, який розробляє заступник директора з виховної роботи;
- вивчення досвіду кращих класних керівників;
- обговорення перспективних справ з педагогами, які працюють в даній групі, з батьками.

По-п'яте, залучення учнів до планування. В найрізноманітніших формах: класна година «Перспективи нашого життя» (пропозиція – «продаж ідей» класним керівником; розповідь про найцікавіші справи, які можна провести; письмове опитування учнів...), ящик або конверт пропозицій, опитувальник, «мозковий штурм», ідеї та пропозиції.

По-шосте, вивчення календаря знаменних дат поточного навчального року, вибір найцікавіших і найкорисніших для виховання учнів дат.

По-сьоме, виявлення необхідних для поглибленого вивчення всіх навчальних предметів екскурсій, відвідувань музеїв, перегляд вистав, предметних тижнів і т. д. Можуть бути додані ще справи, які обумовлені обраною спеціальністю ЗП(ПТ)О.

Із всього цього і складається перелік основних справ на семестр і рік. Вони і будуть покладені в основу перспективного плану. Всі ці попередні напрацювання обговорюються і приймаються (чи не приймаються) на загальних зборах академічної групи.

В закладах освіти використовуються такі види планів:

Перспективний план – розрахований на значний термін часу, містить перелік найважливіших заходів з основних напрямків роботи, термін їх проведення, відповідальних за виконання. Наприклад, річний план роботи університету, технікуму.

Календарний план – розробляється на місяць, чверть, семестр; містить заходи та конкретний термін їх проведення; містить графу «відмітка про виконання». Наприклад, план виховної роботи з групою на семестр чи навчальний рік.

План-графік – це різновид календарного плану, який передбачає почергове виконання якоїсь роботи. Наприклад, графік чергування студентів у гуртожитку.

Службовий щоденник – детальний план у вигляді календарика чи блокнота, де наставник робить записи кожен день (заходи, зустрічі, телефонні дзвінки, доручення).

Сценарій – це план проведення окремого виховного заходу.

План окремого заходу – це власне конспект, якщо мова йде про бесіду на етичні і подібні теми, конспект виховного заняття. Цей конспект має містити і завдання, і зміст, і хід підготовки та проведення виховного заходу, і багато чого іншого. Колективні ж справи (свята, вечори тощо) вимагають плану, який доречно назвати сценарієм, який також потрібно писати.

Практичний блок

1. Обговорення проблемних питань за темою заняття.
2. Проаналізувати результати своєї діяльності та оцінити власні конструктивні уміння.

Індивідуальне завдання. Скласти план виховної роботи в академічній групі на семестр.

Форма календарно-тематичного плану

Дата проведення	Захід	Хто проводить	Відмітка про виконання
9 жовтня	Година спілкування «Безпека в інтернеті!»	Кл. керівник, актив групи	
16 жовтня	Профорієнтаційний захід	Кл. керівник, стейкхолдери	

Блок самоосвіти

1. Дубасенюк О.А. Практикум з педагогіки : навч. посіб. 3-тє вид., доп. і перероб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 546 с.
2. Лапшо В.В. Теорія і методика виховання: навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.
3. Рекомендації щодо планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/138149__138149
4. Твердохліб Т.С. Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи : навч.-метод. посіб. за заг. ред. В.І. Лозової. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. 156 с.
5. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника : навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький: ХГПА, 2020. 114 с.

МОДУЛЬ 2. МЕТОДИ ВИХОВАННЯ

Практична робота № 4

ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Мета: розкрити сутність поняття «національне виховання», усвідомити мету і принципи національного виховання, ознайомитись з основними напрямками і шляхами здійснення національного виховання.

Питання для обговорення

1. Мета й особливості національного виховання.
2. Принципи національного виховання.
3. Основні напрями національного виховання.
4. Система безперервного національного виховання.
5. Основні шляхи реалізації національного виховання.

Теоретичний блок

В педагогіці термін «виховання» вживається у трьох основних значеннях:

1. В широкому соціальному – як суспільне явище, процес формування особистості під впливом усієї соціальної дійсності;
2. В широкому педагогічному – як цілеспрямований навчально-виховний процес, здійснюваний у закладах освіти;
3. У вузькому педагогічному – як власне виховна робота, що проводиться з учнями конкретного закладу освіти.

Виховання – процес всеохоплюючий, адже увесь життєвий простір, в якому розвивається, формується і реалізує своє призначення кожна людина, пронизано вихованням. *Виховання* – процес об'єктивний, він не залежить від міри його визнання і термінологічних суперечок. Це реальність людського існування. Це позачасове явище. Людина істота суспільна і поки є суспільство одна людина буде впливати на іншу, старші покоління – на молодші, і навпаки. *Виховання* – процес багатогранний: його більша частина пов'язана з саморегуляцією кожної особистості (самовиховання, процес духовного самовдосконалення), а інша – здійснюється за допомогою батьків і педагогів. *Виховання* – процес цілеспрямований (має конкретну мету). *Виховання* – процес тривалий у часі, безкінечний (людина виховується усе життя).

Виховання – це і 1) складний процес засвоєння духовної і соціально-історичної спадщини нації і людства, і 2) вид педагогічної діяльності, і 3) мистецтво вдосконалення і самовдосконалення людської природи, і 4) галузь науки – педагогіка.

Національне виховання – виховання молодого покоління на культурно-історичному досвіді свого народу, його звичаях, традиціях та багатовіковій мудрості, духовності.

Головна мета національного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнародних взаємин, формування у молоді, незалежно від національної приналежності, рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

Пріоритетні напрями виховання

Патріотичне виховання – формування патріотичних почуттів означає вироблення високого ідеалу служіння народові, готовність до трудового та героїчного подвигу в ім'я процвітання української держави. Воно покликане формувати громадянина-патріота, сприяти глибокому розумінню громадянського обов'язку, готовності у будь-який час стати на захист Батьківщини, оволодівати військовими і військово-технічними знаннями, спонукати до фізичного вдосконалення, а також вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії українського народу, його Збройних Сил.

Правове виховання – формування правової культури – прищеплення поваги до прав і свобод людини і громадянина, Конституції, державних символів (Герба, Прапора, Гімну); знання й дотримання у поведінці Законів України; активна протидія особам та установам, що порушують закони, завдають збитків державі, зазіхають на територіальну цілісність і незалежність України.

Моральне виховання – прищеплення й розвиток моральних почуттів, переконань і потреби поводити себе згідно з моральними нормами, що діють в суспільстві; опанування духовної культури людства, нації, найближчого соціального оточення; наслідування кращих моральних зразків своєї родини, українського народу, загальнолюдських моральних цінностей.

Естетичне виховання – цілісний процес виховання передбачає художньо-естетичну освіченість і вихованість особистості. Виховуючи у молоді естетичні погляди, смаки, які ґрунтуються на народній естетиці та на кращих надбаннях цивілізації, національне виховання

передбачає вироблення умінь власноруч примножувати культурно-мистецьке надбання народу, відчувати й відтворювати прекрасне у повсякденному житті.

Трудове виховання – формування творчої, працелюбної особистості, умілого господаря, що володіє відповідними навичками та вміннями, професійною майстерністю, на основі сучасних знань про ринкову економіку і може самостійно віднайти застосування власним здібностям у системі виробництва, науки, освіти.

Фізичне виховання – утвердження здорового способу життя як невід'ємного елемента загальної культури особистості. Повноцінний фізичний розвиток особистості, формування її фізичних здібностей, зміцнення здоров'я, гармонія тіла і духа, людини і природи – основа фізичного виховання.

Екологічне виховання дітей та молоді передбачає формування екологічної культури особистості, усвідомлення себе частиною природи, відчуття відповідальності за неї як за національне багатство, основу життя на землі, залучення вихованців до активної екологічної діяльності, нетерпиме ставлення до тих, хто завдає шкоди природі.

Статеве виховання – це надання знань про анатомію статевих органів людини, статеве розмноження (зачаття, запліднення, розвиток зародка і плоду, пологи), секс та статевий акт, репродуктивне здоров'я, емоційні стосунки з сексуальним партнером/партнеркою, репродуктивні права і відповідальності, планування сім'ї, контрацепцію, контроль над народжуваністю та інші аспекти сексуальної поведінки людини.

Практичний блок

1. Обговорення проблемних питань за темою заняття.
2. Аналіз Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України.
3. Перегляд відеозапису виховної години та її аналіз.

Блок самоосвіти

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/661/689/f5c/661689f5c3303237029945.pdf>
2. Аненкова І.П., Байдан М.А., Горчакова О.А., Руссол В.М. Педагогіка. Навчальний посібник. Львів : Новий Світ 2000, 2020. – 567 с.
3. Белан Т.Г. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в закладах освіти в умовах воєнного стану. *Вісник Національного універ-*

ситету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка. 2024. №29 (185). С. 201-206.

4. Зайченко І.В. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-е вид. Київ: Освіта України, КНТ, 2008. 528 с.
5. Княжева І.А. Педагогіка : навчальний посібник для здобувачів освіти першого освітнього рівня (бакалавр) спеціальності 014.021 Середня освіта (Англійська мова та література). Одеса, Університет Ушинського, 2023.110 с.
6. Національно-патріотичне виховання в Україні : наук.-допом. бібліогр. покажч. НАПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського ; [упоряд.: Страйгородська Л.І., Пономаренко Л.О., Тарнавська С.В. та ін. ; наук. ред. Березівська Л.Д. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л.О.]. Київ : [б. в.], 2019. 368 с.
7. Пархоменко О.Г., Белан Т.Г. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у патріотичному вихованні учнів закладів професійно-технічної освіти: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Поліські наукові читання – 2024». С. 303-306.
8. Пахомов І.В. Національно-патріотичне виховання здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2023.
9. Товканець Г.В. Практичні завдання до самостійного вивчення курсу «Теорія і методика виховання». Мукачєво: РВЦ Мукачівського державного університету, 2018. 58 с.
10. Харагірло В.Є. Національне виховання здобувачів освіти на сучасному етапі :Навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО, 2020. 93 с.

Практична робота № 5

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Мета: розкрити суть поняття методу виховання, розглянути класифікації методів виховання, розглянути основні методи формування свідомості особистості учнів, сформувати початкові уміння ведення етичної бесіди та диспуту з учнями.

Питання для обговорення

1. Поняття методу виховання. Класифікація методів виховання.
2. Види та особливості методів формування свідомості.
3. Призначення й умови ефективності розповіді та лекції.
4. Методи бесіди та дискусії: особливості, правила ведення.
5. Особливості застосування методів переконання і навіювання.
6. Метод прикладу.

Теоретичний блок

Поняття «метод» (грец. – шлях дослідження, пізнання) означає спосіб теоретичного і практичного освоєння дійсності, а їх сукупність позначається поняттям «методологія». Виховання як специфічний вид діяльності та наукова галузь охоплює відповідну сукупність методів.

Метод виховання – 1) це спосіб певним чином впорядкованої діяльності вихователя і вихованця; 2) шлях досягнення поставленої виховної мети; 3) інструмент дотику до душі вихованця з метою впливу на його свідомість, формування мотивів і потреб, вироблення навичок і звичок поведінки і діяльності, а також їх корекції і вдосконалення.

Приєм виховання – складова частина методу, своєрідний педагогічний хід, що визначає шлях реалізації окремих вимог методу виховання та самотунтність стилю діяльності конкретного вихователя.

Засоби виховання – це надбання матеріальної та духовної культури, які використовуються в процесі реалізації певного методу виховання.

Класифікація методів виховання

1. Методи формування свідомості особистості.
2. Методи організації діяльності, спілкування та формування позитивного досвіду поведінки.
3. Методи стимулювання діяльності і поведінки.
4. Методи самовиховання.

Методи формування свідомості особистості: розповідь, лекція, бесіда, діалогічні методи (дискусія диспут, дебати), переконування, навіювання, приклад.

«Слово – найтонше доторкання до серця. Воно може стати і ніжною запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро, і гострим ножом, і розжареним залізом, і брудом... Мудре і добре слово дає радість, нерозумне і зле, необдумане і нетактовне – приносить біду. Словом можна вбити й оживити, поранити і вилікувати, посіяти тривогу й безнадію і одухотворити, розсіяти сумнів, викликати посмішку і сльози. Породити віру в людину і заронити невіру, надихнути на працю і скувати сили душі ...» В.О. Сухомлинський.

Виховна ефективність групи методів *формування свідомості особистості* зростає за умови, якщо:

1) під час формування конкретних світоглядних понять, поглядів і переконань ураховують підґрунтя, на якому накладається пропонована учням інформація, тобто наявність у них з цього питання власних раніше сформованих понять, поглядів і переконань. Для цього перед кожним виховним заходом треба ставити конкретну мету щодо формування певних якостей й визначати рівень вихованості учнів і враховувати його під час проведення заходу. Інакше він буде мало ефективним, адже одні вихованці погодяться з пропонованими сентенціями, другі – сумніватимуться в них, а треті – сприйматимуть їх скептично, а то й вороже. І якщо вони відверто не виявлять свого ставлення (наприклад під час лекції), то педагог не знатиме, що робиться в їх свідомості й не зможе скоригувати подальші виховні дії;

2) переконуючи, апелюють не лише до розуму, а й до емоційно-почуттєвої сфери. Переконування ефективніше, коли учень відчуває сором за скоєне. Посилює переконування й пробудження в учня совісті;

3) переконують на конкретних прикладах, що зачіпають інтєреси дітей, тобто тих, до яких вони мають безпосередній стосунок. Наприклад, коли йдеться про бережливе ставлення до речей, обладнання чи шкільних меблів, доцільно вести мову про власні речі, обладнання навчального кабінету, шкільний інвентар і тільки згодом – про віддаленіші приклади і узагальнення;

4) ведучи мову про якості особистості, які прагнуть сформувати в учнів, вихователь сам повинен ними володіти. Якщо ці якості не притаманні йому, він втрачає головний аргумент переконування.

Практичний блок

1. Обговорення проблемних питань за темою заняття.
2. Обговорення прикладів педагогічних ситуацій, для вирішення яких, використовуються методи групи формування свідомості особистості.

Блок самоосвіти

1. Зайченко І.В. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-е вид. Київ: Освіта України, КНТ, 2008. 528 с.
2. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. Київ, 2007. 656 с.
3. Лапко В.В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.
4. Осадченко І.І., Чирва Г.М. Сучасна характеристика методів виховання. URL : <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream>
5. Товканець Г.В. Практичні завдання до самостійного вивчення курсу «Теорія і методика виховання». Мукачєво: РВЦ Мукачівського державного університету, 2018. 58 с.

Практична робота № 6

МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ СУСПІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Мета: розглянути основні методи формування позитивного досвіду суспільної поведінки, вивчити вимоги до них, сформувати початкові уміння пред'явлення педагогічних вимог до учня та створення виховуючих ситуацій.

Питання для обговорення

1. Класифікація методів формування позитивного досвіду суспільної поведінки.
2. Метод тренування (вправляння). Засоби, що сприяють укоріненню позитивних та викоріненню негативних звичок.
3. Педагогічна вимога і доручення. Види вимог. Педагогічні правила пред'явлення вимог.
4. Створення виховуючих ситуацій.

Теоретичний блок

Для досягнення цілеспрямованого педагогічного впливу на учнів педагог має володіти методами групи *організації діяльності та формування позитивного досвіду, суспільної поведінки*: привчання, вправи, тренування, педагогічна вимога, громадська думка, довіра, створення виховуючих ситуацій, прогнозування (проектування майбутнього).

Вони дають змогу спиратися на безпосередню участь дитини у повсякденній діяльності, її стосунки з оточенням, емоційну сферу спілкування. Втілюючись у будь-якому виді діяльності, такі методи є джерелом морального досвіду, формування моральних мотивів поведінки в учнів.

Вправляння (тренування) – виконання учнем певних дій з метою вироблення і закріплення необхідних навичок та позитивних форм поведінки.

Педагогічна вимога – це метод педагогічного впливу, за допомогою якого вчитель викликає і стимулює, припиняє чи гальмує певні дії дітей, виявлення у них тих чи інших якостей.

Позитивні вимоги (прохання, довіра, схвалення); *нейтральні вимоги* (порада, натяк, умовна вимога, вимога в ігровій формі); *негативні вимоги* (осуд, недовіра погроза).

Виховуючи ситуації – це педагогічні умови, штучно створені з метою виявлення чи формування в процесі життєдіяльності школярів системи відповідних ставлень.

При залученні означених методів слід враховувати:

а) поведінку підлітка (юнака), причиною якої є явні або приховані проблеми в сім'ї, зокрема антисоціальні вчинки батьків, незгоди між батьком і матір'ю;

б) поведінку або окремі вчинки, що об'єктивно є протестом проти грубості, сваволі старших, оскільки підліток в такому разі вважає осуд несправедливістю щодо себе;

в) вчинки підлітків, що є результатом допущеної педагогом помилки;

г) вчинок зумовлений тим, що викладач припустився необ'єктивності в оцінці знань учня;

д) неправильний вчинок, пояснення якого потребує розповіді про глибоко особисті, дружні стосунки учня з своїми однолітками чи зі старшим або молодшим другом, тому що заохочення до відвертості в такому разі учень сприймає як спонукання до зради друга;

е) поганий вчинок, мотиви якого пов'язані з особливостями стосунків у сім'ї, про які дітям рано знати, і які не можна їм роз'яснювати.

Практичний блок

1. Обговорення проблемних питань за темою заняття.
2. Обговорення правил і способів вироблення звичок, пред'явлення вимог, створення виховуючих ситуацій.
3. Аналіз педагогічних ситуацій, в яких використовуються методи групи формування позитивного досвіду суспільної поведінки.

Блок самоосвіти

1. Зайченко І.В. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-е вид. Київ: Освіта України, КНТ, 2008. 528 с.
2. Лапшо В.В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.
3. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. Київ, 2007. 656 с.

Практична робота № 7

МЕТОДИ ЕМОЦІЙНОГО СТИМУЛЮВАННЯ

Мета: ознайомитись з методами емоційного стимулювання учнів, вивчити правила та сформулювати початкові уміння їх застосування.

Питання для обговорення

1. Роль емоційного чинника у вихованні.
2. Метод заохочення: види, педагогічні умови і правила їх застосування.
3. Метод покарання. Педагогічні правила його застосування.
4. Загальні правила організації методу змагання.

Теоретичний блок

Група методів емоційного стимулювання діяльності й поведінки виконує функції регулювання, коригування і стимулювання поведінки й діяльності вихованців. До неї належать:

- змагання;
- заохочення;
- покарання.

Заохочення – це спосіб педагогічного впливу на особистість, що виражає позитивну оцінку вихователем поведінки вихованця з метою закріплення позитивних якостей і стимулювання до діяльності.

Змагання – це метод виховання, який спрямований на забезпечення умов для соціального розвитку особистості, формування умінь і навичок шляхом здорового суперництва у певних видах колективної діяльності.

Покарання – це метод виховання, що передбачає вплив педагога на особистість вихованця з метою осуду чи гальмування його негативних дій і вчинків.

Використання методів емоційного стимулювання діяльності й поведінки можливе за умови дотримання певних *вимог*:

1) до заохочень і покарань не слід вдаватися часто. Часті заохочення призводять до того, що учень після кожного позитивного вчинку очікує на певну «винагороду», він вже поводить себе добре задля того, щоб «заробити» нагороду. Якщо ж карати вихованця за його вчинки надто часто, він звикає до них і покарання на нього вже не діють;

2) заохочення і покарання слід використовувати в міру їх зростання від найменшого до найбільшого, інакше збіднюється арсенал цих виховних засобів. Адже, якщо учень отримав більш вагоме заохочення чи покарання, то менші заходи впливають на нього вже не так ефективно;

3) заохочення і покарання повинні бути гуманними. Неприпустимо, коли вдаючись до покарання, ображають людську гідність вихованця. Негуманним є також і заохочення вихованця, який того не заслужив. Колектив відреагує на таку подію своєрідним ставленням до заохоченого, в якому буде виражено здивування, а то й зневагу.

Практичний блок

1. Обговорення правил і способів емоційного стимулювання учнів.
2. Аналіз відеоролика. Розв'язування педагогічних задач-ситуацій.

Блок самоосвіти

1. Зайченко І.В. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. 2-е вид. Київ: Освіта України, КНТ, 2008. 528 с.
2. Лапко В.В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.
3. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. Київ, 2007. 656 с.

МОДУЛЬ 3.

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ РІЗНИХ ФОРМ ПОЗАКЛАСНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Практична робота № 8

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

Мета: теоретично дослідити особливості методики розвитку учнівського колективу

Питання для обговорення

1. Ознаки, функції та структура виховного учнівського колективу.
2. Стадії розвитку учнівського колективу.
3. Методичні основи формування учнівського колективу.
4. Методи і програма вивчення учнівського колективу.
5. Поняття та ознаки колективного творчого виховання (КТВ).
Технологія організації колективної творчої справи (КТС)

Теоретичний блок

Одним з найефективніших засобів виховання завжди було використання впливу на вихованців групи, в якій вони постійно знаходяться.

Колектив – це соціально значима група найвищого рівня розвитку, члени якої об'єднані загальними цінностями, цілями і завданнями діяльності, значущими як для групи в цілому, так і для кожного її члена, де міжособистісні стосунки опосередковані суспільно цінним і особисто значущим змістом спільної діяльності.

Ознаками колективу є:

- кількість членів не менше 8-10 осіб;
- єдність цілей для усіх його учасників;
- суспільно-корисна діяльність;
- високий рівень міжособистісного спілкування, відносини відповідальної залежності;
- згуртованість;
- внутрішня дисципліна, єдина система вимог;
- специфічні норми співжиття, традиції;
- зв'язок з іншими колективами;
- історія розвитку.

Виховний колектив – це таке об'єднання учнів, життя і діяльність якого мотивується здоровими соціальними прагненнями, в якому ефективно функціонують органи самоврядування, а міжособові стосунки характеризуються високою організованістю, прагненням до загального успіху, багатством духовних взаємин та інтересів, що забезпечує свободу та захищеність кожної особистості.

Виховний колектив виконує такі **функції**:

- організація спільної діяльності: навчальної, трудової, громадської, ігрової. Колективна діяльність сприяє формуванню ділових стосунків (взаємозалежності, відповідальності, взаємодопомоги, керівництва і підлеглості, вимогливості, дружби, товариськості, симпатії);

- набуття учнями досвіду суспільних відносин;

- формування морально-духовного ставлення дитини до себе й інших людей, розуміння єдності і взаємозалежності людей.

В структурі учнівського колективу виділяють формальні та неформальні угруповання і лідерів. Велику роль відіграють органи учнівського самоврядування – староста та учнівський актив, що є формальними структурами. Крім них у структуру учнівського колективу входять і неформальні структури, які офіційно не обираються і не призначаються, але реально впливають на колективну діяльність і громадську думку. Їх називають «мікрогрупами» і «неформальними лідерами». Якщо формальні структури колективу ґрунтуються на ділових, соціальних відносинах, то неформальні – на відношеннях психологічних – особистій симпатії, вузькогрупових інтересах і прагненнях. Неформальні об'єднання і лідери користуються досить великою повагою і авторитетом серед учнів, а тому їх вплив може бути суттєвим і навіть визначальним. Очевидно, що до органів самоврядування учнів мають входити лише авторитетні і шановані учні. Тому поява неформального лідера свідчить про порушення цієї педагогічної умови. Лідерів у класі може бути декілька, тоді вони можуть створювати тенденції до розколу колективу на мікрогрупи.

Один і той самий учень може бути одночасно членом декількох і формальних, і неформальних структур, що може призвести до серйозного внутрішньо особистісного конфлікту.

В класі виділяють такі **види стосунків**:

- офіційні та неофіційні;

- стосунки по вертикалі (між керівником і підпорядкованим) і по горизонталі (між членами колективу, що займають однакове положення);

- раціональні (ґрунтуються на об'єктивних оцінках і знаннях про людей) та емоційні (ґрунтуються на суб'єктивних стосунках, індивідуальному сприйнятті людини людиною).

В загальному вигляді прийнято вважати, що учнівський колектив проходить чотири **стадії розвитку**:

I – створення формальної групи (члени колективу недостатньо знають один одного, не виявляють ініціативи в діяльності, немає активу, ініціативу проявляє в основному педагог, стиль його керування – авторитарний) 1-2 місяці;

II – поширення впливу обраного активу на весь колектив (залучення активістів до керівництва колективом, прояву ініціативи і відповідальності, залучення пасивних учнів до активного життя класу), триває 1–1,5 року. На початку цієї стадії колектив нібито складається з трьох груп – активістів (ті, хто підтримують класного керівника і переймаються громадськими справами), пасив (байдужих до громадського життя) і «ядро опору» (педагогічно занедбані діти). Наприкінці цієї стадії колектив класу стає психологічно однорідним;

III – вирішальний вплив громадської думки більшості (педагогічне керівництво класом будується на засадах демократизму, колектив сам вирішує питання про заохочення чи покарання своїх членів, планування роботи, оцінювання поведінки учнів, запровадження системи доручень, орієнтація на самоконтроль поведінки і навчальної діяльності);

IV – самовиховання як вищий тип виховання в колективі (кожен учень приймає загальноколективні вимоги як вимоги до самого себе, розвивається інтерес до самовиховання, що переходить у внутрішнє прагнення до самовдосконалення особистісних якостей та рис характеру).

Основними чинниками формування дитячого колективу є:

1. Змістовна діяльність колективу – не просто якась суспільно-корисна діяльність, а така, що створює відносини відповідальної залежності.

2. Дійове, реальне, а не формальне, учнівське самоврядування, яке забезпечує паралельну педагогічну дію. Актив групи має бути авторитетним серед усіх учнів класу. Головна умова дійового учнівського самоврядування – реальність його прав.

3. Залучення до самоврядування якомога ширшого кола учнів групи з метою поступової активізації усіх його членів.

4. Внесення елементів гри і романтики в організацію колективу.

5. Мажор – життєрадісний і бадьорий стиль спілкування педагога і учнів.

6. Роль позитивного прикладу педагогів, серйозність їх участі у житті учнівського колективу.

7. Створення перспективних ліній колективу.

8. Розвиток організаційних і моральних традицій колективу.

Практичний блок

1. Обговорення проблемних питань за темою заняття.

3. Скласти розгорнуту психолого-педагогічну характеристику академічної групи та запропонувати шляхи подальшої виховної роботи в групі.

Орієнтовна схема складання психолого-педагогічної характеристики академічної групи

1. *Склад академічної групи*: вік учнів; рівень їх розвитку; працездатність та успішність.

2. *Рівень розвитку колективу*: етап розвитку академічної групи; характерні ознаки розвитку; особливості діяльності активу групи, його роль у формуванні та зміцненні колективу; діяльність органів самоврядування; стан взаємин між активом, органами самоврядування та учнями між собою; лідери в колективі; їх вплив на діяльність інших учнів; напрямки і форми зв'язку класного колективу із загальношкільним.

3. *Рівень морально-духовного розвитку колективу*: рівень сприйняття загальнолюдських цінностей; особливості вияву почуттів; рівень захищеності особистості; сформованість вмінь і навичок у моральній поведінці.

4. *Рівень фізичного розвитку колективу*: загальний стан здоров'я учнів; ставлення до фізичної культури і спорту; потреби у фізичному розвитку.

5. *Рівень трудового виховання*: ставлення учнів до праці (громадської діяльності); рівень сформованості соціально-психологічної готовності до праці; сформованість умінь і навичок у сфері трудової діяльності; профорієнтація учнів.

6. *Рівень естетичного виховання*: сформованість почуття прекрасного; інтереси учнів до певних видів мистецтва; їх потреби щодо естетичного розвитку.

7. *Шляхи та засоби подальшого формування учнівського колективу*: створення сприятливих умов для розвитку особистості в колективі; подолання чинників, що заважають цьому.

Блок самоосвіти

1. Беляев С.Б., Кривенко Ю.О. Шляхи формування учнівського колективу в умовах нової української школи. URL : <https://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/article/view/2172/2080>
2. Галузяк В.М., Холковська І.Л. Педагогічна діагностика. Курс лекцій. Вінниця. ТОВ «Нілан.ЛТД», 2015. 155 с.
3. Дубасенюк О.А. Практикум з педагогіки : навч. посіб. 3-тє вид., доп. і перероб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 546 с.
4. Кравченко І., Тихоненко М. Методи і прийоми формування згуртованого учнівського колективу в закладах професійної освіти. URL : [http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18502/1/KRAVCHE NKO.pdf](http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18502/1/KRAVCHE%20NKO.pdf)
5. Товканець Г.В., Лендел В.В., Особливості розвитку учнівського колективу в умовах сучасного закладу загальної середньої освіти. URL : http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/70/part_2/33.pdf

Практична робота № 9

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНОЇ ГОДИНИ

Мета: ознайомитись з особливостями підготовки і проведення години класного керівника, сформувати уміння проводити годину спілкування класного керівника з учнями у формі етичної бесіди.

Питання для обговорення

1. Поняття виховної години, її характерні риси.
2. Педагогічні завдання години класного керівника.
3. Алгоритм підготовки і проведення виховної години.
4. Умови та критерії ефективності виховної години.

Теоретичний блок

Поширеною формою виховної роботи є виховна година (година класного керівника).

Виховна година – це гнучка за складом і структурою форма фронтальної виховної роботи, що представляє собою спеціально організоване в позаурочний час спілкування класного керівника з учнями класу з метою сприяння формуванню класного колективу й розвитку його членів.

Характерні *рис*и виховної години такі:

по-перше, це форма позаурочної виховної діяльності, тому, на відміну від уроку, їй не повинні бути властиві академізм і повчальний тип педагогічної взаємодії;

по-друге, це форма організації фронтальної (масової) виховної роботи з дітьми, але важливо пам'ятати й те, що при підготовці та проведенні виховної години можливе використання і групових, й індивідуальних форм виховної діяльності;

по-третє, це гнучка за складом і структурою форма виховної взаємодії, однак це не означає, що всі педагогічні контакти класного керівника з колективом учнів класу можна вважати виховними годинами. Наприклад, навіть збори класного колективу, дуже схожі за низкою параметрів до виховної години, не є тотожною формою виховної роботи, тому що мають не тільки спільні, а й відмінні риси;

по-четверте, це форма спілкування класного керівника і його вихованців, пріоритетну роль в організації якого відіграє педагог.

У процесі діяльності з підготовки й проведення виховних годин можливе вирішення таких *педагогічних завдань*:

- 1) збагачення свідомості учнів знаннями про людину, природу, суспільство, техніку;
- 2) засвоєння дітьми вмінь і навичок пізнавальної й практичної діяльності;
- 3) формування емоційно-почуттєвої сфери і ціннісних орієнтацій особистості учня;
- 4) сприяння становленню й прояву суб'єктності й індивідуальності учня, його творчих здібностей;
- 5) формування класного колективу як сприятливого середовища розвитку й життєдіяльності школярів.

Алгоритм підготовки й проведення виховної години можна представити так:

- 1) складання педагогом разом з учнями та їхніми батьками тематики виховних годин на новий навчальний рік;
- 2) уточнення теми особистісно орієнтованої виховної години й генерування ідей щодо її підготовки й проведення;
- 3) постановка мети, вибір змісту, форми, дати й місця проведення виховної години, формування співтовариства його організаторів;
- 4) індивідуальна й групова діяльність із підготовки виховної години;
- 5) складання викладачем разом з іншими організаторами сценарного плану виховної години;
- 6) проведення виховної години;
- 7) аналіз і оцінка результативності виховної години й діяльності з її підготовки та проведення.

Реалізація цього алгоритму в практичній діяльності передбачає використання певної сукупності *педагогічних прийомів і методів*, саме:

1. *Складання тематики на новий навчальний рік.* У визначенні тем виховних годин повинні брати участь учні та їхні батьки. Дуже важливо з'ясувати їхню думку про те, які проблеми варто колективно обговорити в академічній групі.

2. *Пошук ідей проведення.* На початку діяльності з підготовки конкретної виховної години педагогові варто з'ясувати: чи залишається проблема, названа при розробці тематики виховних годин на навчальний рік, актуальною й досі, чи не існує зараз більш назрілого питання для колективного обговорення. Це можна виявити на учнівських зборах або виховній годині за допомогою застосування методики експрес-опитування учнів.

3. *Вирішення організаційних проблем* – вибір мети, змісту, форми, дати й місця проведення виховної години, формування співтовариства її організаторів. Успішність дій на цьому етапі багато в чому залежить від того, наскільки класний керівник і його вихованці зуміли опанувати прийомами й методами колективної творчої діяльності.

У підготовчій роботі найчастіше використовуються такі форми взаємодії організаторів, як ініціативна група, рада справи, творча група. При їх формуванні важливо дотримуватися принципів добровільності й інтересу.

Форма виховної години й місце її проведення можуть бути різними – залежно від побажань її учасників, від особливостей обраного змісту та способів організації колективної діяльності й спілкування.

4. *Підготовка до проведення виховної години включає:*

– психологічну підготовку учнів. Вони повинні чекати класну годину. Повідомлення про неї можна оформити у вигляді письмового оголошення і вивісити його в класному куточку тощо;

– підготовку приміщення до проведення класної години. Підготовка приміщення до класної години повинна складати певну частину загальної організаційної роботи. На дошці пишеться тема або вивішується плакат з назвою теми, а іноді і з питаннями, які будуть обговорюватись;

– визначення оптимальної тривалості класної години (до 1,5 год.).

Отже, підготовчий етап передбачає повідомлення учням теми, основних її питань для попереднього обдумування; доручення окремим із них самостійно підібрати матеріал, залучення учнів до читання літературних творів, статей, журналів, газет, перегляду кінофільмів, телепередач, добору ілюстративних матеріалів, репродукцій картин, портретів, плакатів, виготовлення таблиць, схем; створення презентації, проведення анкетного опитування тощо. Вся ця робота стисло фіксується в плані-конспекті виховного заходу.

5. *Складання сценарного плану.* Під час складання плану-конспекту виховної години класний керівник повинен поміркувати й знайти відповіді на такі запитання:

1. Що необхідно зробити для того, щоб уже в перші хвилини виховної години були забезпечені позитивний емоційно-психологічний настрій і мотиваційна готовність учнів до участі в колективній розмові й діяльності?

2. Коли і як будуть представлені результати підготовчої роботи?

3. У які моменти діти зможуть виявити свою індивідуальність і творчі здібності?

4. Хто з учнів зможе виконати роль «соліста» (головного героя) у цій виховній годині?

5. Яким чином необхідно підбити підсумки виховної години, щоб стимулювати подальшу діяльність дітей щодо самопізнання й саморозвитку?

У сценарному плані треба обов'язково виділяти час для дій, які заздалегідь не програмуються, а розгортаються відповідно до ситуації, що безпосередньо виникає в ході проведення виховної години.

Основні елементи плану-конспекту класної години

Тема:

Мета:

Обладнання:

Підготовчий етап:

Зміст (хід) виховної години:

I. Організаційна (вступна) частина

II. Основна частина

III. Заключна частина

Список використаних джерел:

6. *Проведення виховної години.* У вступній її частині класному керівникові важливо забезпечити чітке розуміння всіма учнями теми й мети виховної години, розбудити бажання дітей узяти в ній активну участь. Призначення вступної частини: мобілізувати увагу школярів, забезпечити досить серйозне і важливе ставлення до теми бесіди. Тривалість вступної частини обмежена: учні вже через 5-7 хвилин повинні отримати нову інформацію, бо їх увага розсіється.

Основними методами і прийомами проведення *основної частини* класної години є: розповідь, бесіда, диспут, усний журнал, перегляд кінофільмів, зустрічі з цікавими людьми тощо, які можуть використовуватись у різних комбінаціях. Зміст має бути різноманітним із зміною видів діяльності. Основну частину може проводити не тільки класний керівник, а й учні класу, шкільний психолог, соціальний педагог, запрошені гості.

Головне призначення основної частини – створення для учнів максимальної кількості можливих ситуацій для прояву ними своєї індивідуальності й творчих здібностей. На цьому етапі можна провести міні-конкурси із творчими завданнями, презентацію інтересів і захоплень учнів, огляд їхніх досягнень у різних видах діяльності, психолого-педагогічні тренінги вмінь і особистісних якостей, вправи для самопізнання й саморозвитку учнів.

Заключну частину виховної години необхідно використовувати для аналізу спільної діяльності й підбиття її підсумків, для складання плану дій щодо вирішення обговорюваних проблем, для визначення індивідуальних і групових завдань. Тут добре працює такий педагог-

гічний прийом: за 2–3 хвилини до закінчення виховної години учням пропонується визначити завдання самому собі. Цей прийом спрямований на одержання ефекту післядії виховної години, на стимулювання індивідуальної діяльності дітей щодо самоосвіти й самовиховання.

7. *Аналіз та оцінка результативності виховної години й діяльності з її підготовки й проведення.* Існують різні схеми, форми, методи й прийоми аналізу й оцінки ефективності виховної години й проведеної роботи з її організації.

Загальна схема аналізу виховного заходу

1. Дата проведення, заклад освіти, група, хто проводить.
2. Вид заходу і його тема.
3. Мета і завдання заходу.
4. Відповідність теми та мети заходу віковим особливостям, інтересам і запитам учнів. Участь учнів у виборі теми заходу.
5. Підготовка заходу.
6. Зміст заходу.
7. Проведення заходу, чіткість етапів, тривалість.
8. Участь учнів у проведенні заходу, їх активність і самостійність у підготовці і проведенні заходу, розподіл доручень. Увага, зацікавленість, дисципліна учнів під час проведення заходу.
9. Організаційні здібності класного керівника, його педагогічний такт.
10. Оцінка педагогічних прийомів, які використані під час проведення виховного заходу.
11. Висновки про даний захід.

Поради щодо проведення класної години

1. Проводьте класні години систематично.
2. Не влаштовуйте на класних годинах педагогічних «проробок» випадків життєдіяльності учнів, що накопичилися протягом певного часу.
3. На кожну годину виносьте розгляд питання, яке викликає в учнів інтерес, сприятиме задоволенню їх інтересів.
4. Складайте план проведення класної години.
5. Добирайте для класної години цікавий матеріал, який спонукав би учнів до вільного висловлювання своїх думок.
6. Забезпечуйте мажорний тон у спілкуванні учнів.
7. Заохочуйте учнів до вільного висловлювання своїх думок, не дорікайте їм за помилковість суджень.
8. Враховуйте особливості соціально-психічного розвитку учнів певного віку.
9. Створюйте умови для психічного і соціального розвитку учнів у процесі вільного спілкування.
10. Навчайте учнів ставити запитання, слухати відповіді, спілкуючись виховуйте у них терпимість.

11. Поважайте думки усіх вихованців, особливо нестандартні.
12. Залучайте всіх учнів до розмови, не залишайте поза увагою несміливих.
13. Вивчайте інтереси учнів для визначення подальших тем класних годин.
14. Не обмежуйте проведення класних годин стінами класної кімнати. Проводьте їх в музеях, на природі, за місцем праці батьків та ін.

Успішності класних годин сприяє:

- інтерес учнів до теми, до занять у цілому;
- активність учнів, готовність брати участь, робити, піклуватися, мати задоволення від колективної діяльності заради інших.
- поліпшення стосунків педагога з учнями, зближення, поглиблення взаєморозуміння...;
- зміна психологічного клімату в групі, згуртування учнів, поява спільних цінностей, переживань і почуттів (наприклад, почуття гордості за свій клас);
- відсутність конфліктів, що, можливо, траплялися раніше;
- поліпшення стосунків з батьками;
- підвищення відповідальності за навчання і, отже, поліпшення успішності.

Практичний блок

1. Обговорення проблемних питань за темою заняття.
2. Перегляд відеозапису виховної години та її аналіз.

Індивідуальне завдання: Підготувати план-сценарій виховної години на морально-етичну тему, оформити його згідно вимог, провести в групі і здійснити його аналіз.

Блок самоосвіти

1. Дубасенюк О.А. Практикум з педагогіки : навч. посіб. 3-тє вид., доп. і перероб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 546 с.
2. Кондрашова Л.В., Лаврентєва О.О., Зеленкова Н.І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі : навчальний посібник. Кривий Ріг : КДПУ, 2008. 187 с.
3. Пискун О.М. Методика виховної роботи: методичний посібник до виконання практичних робіт для студентів спеціальності 6.010103 «Технологічна освіта». Чернігів : ЧНПУ, 2014. 64 с.
4. Твердохліб Т.С. Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи : навч.-метод. посіб. за заг. ред. В.І. Лозової. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. 156 с.
5. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника : навч. посібн. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький: ХГПА, 2020. 114 с.

Практична робота № 10

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР ТА КОНКУРСНИХ ПРОГРАМ

Мета: ознайомитися з видами інтелектуальних ігор та конкурсних програм, типами запитань та завдань, що використовуються в них.

Питання для обговорення

1. Основні види інтелектуальних ігор.
2. Види запитань та завдань, які використовуються в інтелектуальних іграх.
3. Конкурсні програми та виховна мета конкурсів.
4. Алгоритм організації конкурсних програм.

Теоретичний блок

Гра – це вид діяльності, що імітує реальне життя, має чіткі правила і обмежену тривалість.

Інтелектуальна гра – це творча діяльність в спеціально створеній ситуації, що має спрямування на розвиток професійно-творчих умінь, необхідних у реальних умовах.

Цілі проведення інтелектуальних ігор різноманітні, а саме:
навчальні:

– перевірити рівень отриманих знань. В цьому випадку гра виступає в ролі видозміненого іспиту. Тут допускаються запитання на відтворення вивчених відомостей. Контроль і облік знань в ігровій формі значно підвищують у школярів інтерес до навчання;

– стимулювати самостійне вивчення матеріалу. Для досягнення цієї мети гравцям заздалегідь повідомляється тема та обсяг матеріалу, який буде задіяним. А гра є підсумком самостійної роботи учасників (читання літератури, відвідування музею, огляд архітектурних пам'яток, консультації спеціалістів і т.д.) за завданням організаторів. Регулярне проведення ігор даного спрямування не тільки дає учням значну кількість додаткових знань, але й вчить самостійно їх здобувати.

розвивальні: розвивати логічне мислення, кмітливість, комунікабельність.

Інтелектуальні ігри поділяються на *вікторини* і *стратегії*.

Вікторина – це форма інтелектуальної гри, де успіх досягається завдяки найбільшій кількості вірних відповідей.

Вікторини поділяються на дві групи – тестові та сюжетні.

Тестові вікторини (ТВ – ігри) є найпростішою формою інтелектуальних ігор. Учасники відповідають на запитання і отримують оцінку. Запитання – оцінка, запитання – оцінка... Дійсно, як тест. Найвідоміші приклади такого типу – «Що? Де? Коли?», «Брейн-ринг», «О, щасливчик».

Сюжетні вікторини (СВ – ігри) – найбільш цікаві, з точки зору зовнішніх атрибутів, заняття. Організатори придумують певний рольовий сюжет, наприклад: космічна подорож, морська регата, кінні перегони і т.д. учасники стають відповідно космонавтами, моряками або жокеями. Тобто включається уява, застосовуються елементи театралізації, гра виглядає жвавішою, яскравішою та емоційнішою.

Стратегія – форма інтелектуальної гри, де успіх досягається завдяки найбільш правильного планування учасниками своїх дій та вчинків. В основі класифікації стратегій лежить принцип домінуючого шляху до успіху.

В *бойовій стратегії* домінуючий шлях до перемоги лежить через правильне планування знищення супротивника (шахи, шашки). В *економічній* – через успішні купівлі та продажі («Менеджер»). А в *рольовій* – через найкраще досягнення цілей, що визначаються заданою ігровою роллю («Експромт-театр», «Яхта»).

Варто зазначити, що остання форма розвивається за двома напрямками: сценарному та імпровізаційному.

В *сценарії* рольової стратегії імпровізація дозволяється лише в строгій відповідності з розробкою гри, там розписується практично весь хід справи, ставляться багаточисельні рамки – обмеження.

Імпровізаційна стратегія тільки намічає (накреслює) загальні положення та дає початковий поштовх подіям.

Гарною ілюстрацією є відома гра "Експромт-театр", де тему спектаклю обирають самі учасники, безпосередньо перед виставою, а чим спектакль закінчиться – не знає ніхто.

Слід відмітити, що в реальній практиці організаторів позакласної роботи переважають комбіновані форми інтелектуальних ігор. Найчастіше, це сюжетні вікторини з елементами економічної стратегії.

Жодна інтелектуальна гра не відбувається без запитань, а вікторин без них взагалі не буває. Тому якісний підбір і складання запитань – серйозна проблема для організаторів такої діяльності.

Запитання для інтелектуальних ігор і конкурсів бувають різних типів: *продуктивні* – на кмітливість, відповідь у запитанні, запитання-жарту, «оригінально про банальне», запитання-підказка, «невідоме про відоме», на логічне та асоціативне мислення; *умовно допустимі* – на відтворення, на відтворення з «хитрощами», перерахунок, запитання-лекції; *недопустимі* – розіграші, неетичні. Рівень інтелектуальної людини в значній мірі визначається здатністю вчасно зупинитися і не дійти до приниження іншої людини. Тому запитання, які відносяться до категорії недопустимих, ніколи не будуть поставлені людьми, які поважають і себе й інших.

Одна з найбільш популярних форм організації розвиваючого дозвілля в закладі освіти це – конкурсні програми.

Конкурсні програми – це спеціально організовані педагогом змагання в будь-якому види діяльності.

В основі цих програм лежить принцип суперництва, змагання в професійній або близької до професійної діяльності; діяльності, що пов'язана з різноманітними жанрами мистецтва; це може бути діяльність в процесі якої створюються різноманітні речі, предмети, продукти, твори мистецтва, літератури або під час якої використовується природний, синтетичний матеріали.

Мета такого змагання порівняння майстерності учасників, тому конкурсні програми є могутнім стимулом для розвитку людини, для удосконалення його навичок. В цьому і полягає головний педагогічний ефект конкурсних програм: розвинути можливо тільки за умови порівняння себе з оточуючими, а конкурс – це і є момент порівняння. Тобто конкурсні програми дозволяють учневі:

- сформувати адекватну самооцінку;
- розвивати свої вольові якості;
- самовизначитися у світі захоплень та професій;
- виховати свій естетичний смак тощо.

Світ конкурсних програм виключно великий. Вони можуть бути розраховані на одну годину і на одну академічну групу учнів, а можуть охоплювати весь заклад освіти і протягом тривалого часу (тиждень, місяць тощо). Наведемо далеко не повний перелік конкурсів: конкурс на кращий твір на тему..., конкурс юних радіоаматорів, конкурс малюнків на асфальті, конкурс бального танцю, конкурс паперових зміїв, конкурс юних майстрів сільського господарства, конкурс читців, конкурс юних менеджерів, конкурс на кращий вірш, конкурс виконавців авторської пісні, конкурс юних кулінарів, конкурс на краще поздоровлення..., конкурс ораторів, конкурс снігових скульптур, конкурс юних авіа- (судо-, ракето- тощо) моделістів, конкурс акторської майстерності, конкурс глиняних шахових фігур, конкурс на кращий репортаж з..., конкурс юних фотоаматорів, конкурс на кращу святкову стіннівку, конкурс виробів з паперу, конкурс на кращий науковий реферат про..., конкурс музикальних пародій, конкурс ікебан, конкурс юних дизайнерів, конкурс малюнків на склі, конкурс юних джентльменів, конкурс чеканки, конкурс юних детективів, конкурс на краще розв'язання математичної задачі, конкурс аплікацій з шпону, конкурс на кращу легенду про..., конкурс кращих операторів ПК, конкурс майстрів бодібіндингу, конкурс на кращу ідею про..., конкурс юних дикторів і коментаторів, конкурс юних ювелірів, конкурс пластилінових картин на склі, конкурс майбутніх політиків, конкурс візитних карток тощо.

Організація конкурсних програм – процес багатоетапний. При цьому будь-який конкурс підготовлюється і проводиться за одним організаційним алгоритмом. І не обов'язково ці програми повинні мати в своїй назві слово «конкурс». Вони можуть називатися «турнір»,

«бій», «захист», «битва», «огляд» тощо. Від цього організаційний алгоритм також не змінюється.

Алгоритм організації конкурсних програм складається з таких етапів:

1. Учасники; 2. Завдання; 3. Критерії; 4. Журі; 5. Призи; 6. Ведучий; 7. Реквізит; 8. Техніка; 9. Приміщення; 10. Глядачі.

Але не обов'язково повинна бути саме така послідовність етапів. В той же час всі ці оргпитання необхідно враховувати і вирішити.

В будь-якому випадку організація конкурсних програм повинна починатись з прийняття рішення про проведення конкурсу.

Після того, як рішення прийнято, і до того, як про нього довідаються майбутні учасники, організатор повинен:

- придумати яскраву назву конкурсу;
- сформулювати конкурсні завдання;
- розробити умови та критерії конкурсу.

При цьому необхідно пам'ятати, що приваблива назва значно підвищить інтерес учнів до майбутнього конкурсу і викличе у них бажання до участі в ньому.

Але за всієї значущості назви більш важливим елементом є конкурсні завдання. Саме конкурсні завдання визначають, що треба зробити, в чому діти змагатимуться. Кількість конкурсних завдань у програмі залежить від виду конкурсної діяльності. Але ж скільки б завдань не було, всі вони повинні бути чіткими, зрозумілими, цікавими, виконуваними, вони повинні відповідати ідеї конкурсної програми і віку дітей.

Організатори конкурсу повинні при оголошенні завдань пояснити умови їх виконання, до них можуть входити або не входити такі пункти:

- час на підготовку;
- термін попередньої демонстрації підготовленого результату;
- місце попередньої демонстрації підготовленого результату;
- розміри кінцевого продукту (в сантиметрах, хвилинах, сторінках тощо);
- можливість отримання допомоги з боку дорослих або однолітків;
- можливість використання заготовок або трафаретів, чужих ідей тощо;
- перелік дозволених і недозволених матеріалів, приладів, інструментів тощо.

Також повинні бути обумовлені умови, пов'язані з технікою безпеки, і особливі умови, що відображають особливості жанру або технології. Умови конкурсу повинні бути зафіксовані у письмовому вигляді.

А підсумком всієї попередньої роботи повинно стати «Положення про конкурс», у якому визначено назву конкурсу, мету його проведення, вік учасників, чітко формулюються конкурсні

завдання, розв'язуються умови і, можливо, оголошується, яка нагорода чекає переможця.

Після того, як «Положення» складено, робота організатора повинні бути спрямована на вирішення одразу кількох завдань.

По-перше, організатор повинен знати майбутніх учасників конкурсу. Одні конкурсні програми передбачають індивідуальну участь, інші – наявність команд. Для цього необхідно зробити так, щоб учні захотіли взяти участь у конкурсній програмі. Тобто провести рекламно-роз'яснювальну кампанію, під час якої можна застосовувати як масову, так і індивідуальну роботу, можна використовувати запрошення, листівки, стенди, радіо тощо.

По-друге, організатор повинен потурбуватись про наявність матеріалів й інструментів, текстів, і нот, столів і стільців, тобто всього того, що необхідно для проведення конкурсу. Можливо, що матеріальне забезпечення повинен взяти на себе сам учасник, але в такому разі це питання повинно бути обумовлене в умовах конкурсної програми. Але не завжди доцільно перекладати турботи по забезпеченню реквізитом на плечі дітей. Головне – зробити так, щоб результат конкурсу максимально залежав від таланту і наполегливості дитини, і мінімально – від можливостей матеріального забезпечення його роботи.

По-третьє, організатор повинен запросити для оцінки результатів конкурсної роботи компетентне журі. Для більшої об'єктивності оцінки під час підведення підсумків конкурсу потрібно:

1. Число членів журі повинно бути від 3 до 7 (непарна кількість членів).
2. Ніколи не запрошувати до журі людей без власного досвіду діяльності, яка має бути ними оцінена.
3. Ніколи не покладатися на людей, які особисто зацікавлені у результаті.

Дотримання хоча б цих трьох правил може значно підвищити об'єктивність оцінки.

По-четверте, організатор конкурсної програми повинен заздалегідь вирішити питання про нагородження переможців, про емоційну та матеріальну оцінку праці учнів.

Підготовчий етап конкурсної програми повинен завершитись демонстрацією кінцевих продуктів діяльності. Як правило, демонстрація проходить у вигляді виставки робіт або у вигляді показового виступу на сцені чи на іншому спеціально облаштованому майданчику.

На фінальному етапі організатор повинен вирішити ряд організаційно-змістовних проблем:

- як запросити глядачів;
- коли провести попередній перегляд;

- кого запросити ведучими;
- як оформити приміщення;
- де посадити журі;
- на чому розмістити експонати;
- як організувати церемонію відкриття;
- яку підібрати музику;
- як будуть одягнуті учасники;
- де журі підбиватиме підсумки;
- хто вручатиме призи;
- як проходитиме ритуал нагородження;
- яке буде музичне супроводження тощо.

Крапку у проведенні конкурсної програми можна поставити лише після проведення аналізу його результатів.

Дотримання цього алгоритму є гарантією успішності проведення конкурсних програм, їх високого виховного ефекту.

Практичний блок

1. Обговорення проблемних питань за темою заняття.

Індивідуальне завдання. Підготувати, провести в групі інтелектуальну гру та зробити її аналіз.

Блок самоосвіти

1. Дубасенюк О.А. Практикум з педагогіки : навч. посіб. 3-тє вид., доп. і перероб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 546 с.
2. Кондрашова Л.В., Лаврентьєва О.О., Зеленкова Н.І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі : навчальний посібник. Кривий Ріг : КДПУ, 2008. 187 с.
3. Пискун О.М. Методика виховної роботи : методичний посібник до виконання практичних робіт для студентів спеціальності 6.010103 «Технологічна освіта». Чернігів : ЧНПУ, 2014. 64 с.
4. Твердохліб Т.С. Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи : навч.-метод. посіб. за заг. ред. В.І. Лозової. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 156 с.
5. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника : навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький: ХГПА, 2020. 114 с.

МОДУЛЬ 4. ВИХОВНА РОБОТА З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ УЧНІВ І БАТЬКАМИ УЧНІВ

Практична робота № 11 ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ УЧНІВ

Мета: ознайомитись з поняттями «обдарованість», «важковиховуваність», «важковиховувані діти», дослідити особливості роботи батьків і педагога з обдарованою дитиною, вивчити особливості роботи класного керівника щодо здійснення індивідуального підходу до педагогічно занедбаних підлітків.

Питання для обговорення

1. Поняття обдарованості. Типи обдарованості.
2. Шляхи розвитку обдарованості в умовах закладу професійно-технічної освіти.
3. Причини важковиховуваності учнів.
4. Система профілактичної роботи з «важкими» учнями.

Теоретичний блок

Обдарованість – значне у порівнянні з віковими нормами випередження в розумовому розвитку (інтелектуальна акселерація) або видатний розвиток спеціальних здібностей (музичних, художніх, математичних тощо).

Єдиної думки щодо обдарованості немає, однак серед вчених, що досліджують дану проблему, характерна спільність поглядів по таким пунктам:

– обдарованість проявляється як здатність до видатних досягнень у будь-якій сфері людської діяльності, а не лише в академічних галузях;

– обдарованість є результатом взаємодії багатьох факторів, має складну структуру – вона не визначається суто інтелектом і тому не дорівнює високому коефіцієнту інтелекту (IQ);

– обдарованість багатогранна, проявляється на різних рівнях і в усіх сферах життєдіяльності людини;

– кожний обдарований – унікальна індивідуальність, що вимагає особливого підходу;

- сприяння розвитку обдарованості вимагає організації особливого середовища, спеціальної освіти, яка виходить за межі традиційної шкільного навчання.

Більшості обдарованих дітей властиві такі особливі *рис*и:

- висока допитливість і дослідницька активність, нетерпимість до її обмеження;
- хороша пам'ять, здатність «поглинати» великі об'єми інформації;
- здатність класифікувати і категоризувати інформацію і досвід, схильність до чітких схем, до пошуку причинно-наслідкових зв'язків, до формулювання самостійних умовисновків;
- великий словниковий запас, що супроводжується складними синтаксичними конструкціями;
- вміння задавати запитання, часто складні;
- висока концентрація уваги на об'єкті інтересу, наполегливість і цілеспрямованість у досягненні мети, висока працездатність;
- широта інтересів часто призводить до того, що діти починають декілька справ одночасно, або беруться за дуже складні задачі;
- здатність висувати нові нестандартні, несподівані ідеї, гнучкість мислення і здатність віднаходити альтернативні способи рішення проблеми;
- здатність до творчого мислення (наявність високого IQ не має особливого значення), фантазії, продуктивної уяви;
- нерівномірність інтелектуального й емоційного розвитку, підвищення чутливості, недостача емоційного балансу (дратівливість, вразливість);
- неконформність, неприйняття авторитетів, протистояння суворій дисципліні і шкільному порядку;
- гіпертрофоване прагнення довести справу до повної досконалості;
- завищені вимоги до себе і до інших, що часто призводить до відчуття власної неповноцінності, стресів, депресій, проблем у відносинах з однолітками, соціальної ізоляції і самотності.

Типи обдарованості

Для того, щоб орієнтуватися у складній проблемі обдарованості вчителів необхідно уміти розрізняти і бачити у своїх учнях основні типи обдарованості:

1) *Інтелектуальний тип*. Учні, які належать до цього типу, мають глибокі наукові знання, уміють самостійно їх здобувати з різних джерел, мають стійку систему пізнавальних інтересів, схильні до філософського осмислення матеріалу, легко засвоюють певні предмети - з одних мають відмінні оцінки, а з інших - ні. Найчастіше цей тип обдарованості представлений у розумових акселератів - вундеркіндів.

2) *Академічний тип*. Цей тип характеризується видатними успіхами саме у засвоєнні навчального матеріалу, тобто у здатності вчитися. Учні, які належить до цього типу, легко і без проблем засвоюють навчальну програму з усіх предметів.

3) *Художній тип*. Легко піддається діагностиці. Дитина проявляє видатні здібності у певному виді художньої діяльності – музиці, образотворчому мистецтві, танці, сценічній діяльності тощо. Таку дитину варто вчасно віддати на навчання хорошому спеціалісту, який зміг би професійно нею займатися.

4) *Креативний (творчий) тип*. З великими труднощами діагностується вчителем, часто буває непоміченим, або неправильно витлумаченим. Таких дітей не розуміють і недолюблюють. Головна їх відмінність – нестандартне мислення, особливий тип світорозуміння, незалежність у судженнях, неприйняття умовностей і правил (неконформність), небажання (а частіше неуміння) бути таким, як усі. Такі діти не дуже добре вчаться, бо у них низька навчальна мотивація – їм нецікаво (придумати щось нове набагато простіше, ніж вивчити готове) і особливий внутрішній світ, в якому немає місця шкільним урокам. Творчі учні в майбутньому ризикують стати вигнанцями суспільства, одинаками.

5) *Лідерський (соціальний) тип*. Легко помітити, але нелегко прийняти. Такі діти мають видатні організаторські здібності – здатність розуміти інших людей, вибудовувати з ними конструктивні стосунки, керувати ними, високий рівень інтелекту, розвинута інтуїцію, здатність до емпатії і співпереживання. Вони уміють подобатися людям. Є багато варіантів лідерської обдарованості: а) емоційні лідери – з ними радяться, їх люблять, їхня думка є вирішальною; б) лідери дії – уміють приймати рішення, визначати цілі і напрямки дії, ведуть за собою. На жаль, у багатьох учнів з яскравими лідерськими здібностями слабкий інтерес до навчання. Часто вони стають лідерами анти-соціальних угруповань.

6) *Психомоторний (спортивний) тип*. Легко діагностується. Це обдарованість у руховій сфері, з таких учнів виходять видатні спортсмени. У них, як правило, високий інтелект (значно вище середнього), але вони нечасто добре вчаться із-за браку часу і відсутності належного бажання.

Найсприятливіший варіант – так звана *нормальна* обдарованість, коли дитина отримала від природи усе необхідне для щасливого життя: високу здатність до навчання, хорошу адаптацію до зовнішніх умов, контактність, комунікабельність, фізичне здоров'я і творчі здібності.

Сприятливі *умови* для розвитку обдарованості дитини такі:

- з раннього дитинства створювати ситуації пошуку серед широкого спектру занять: музика, вивчення мов, малювання, танці, спорт, конструювання, математика і т.п.;

- раннє знайомство з шедеврами людської культури; багато подорожей, екскурсій, часта зміна вражень;

- організувати своєчасну зустріч з наставником – талановитим педагогом;

- виховання бережливого ставлення до наукового знання, активний пошук істини;

- важливо навчити дитину розуміти і цінувати непізнаність світу, сформувати прагнення розкривати його таємниці, навчити дитину оцінювати і бачити себе у великому світі загадок;

- навчання має бути організоване як творчий діалог педагога й учня, спільний пошук нових знань;

- розумова робота має бути складною і напруженою: найбільше зло для обдарованої дитини – інтелектуальне недовантаження;

- має бути забезпечене тісне співробітництво школи і сім'ї, єдність вимог до дитини.

Вчитель у роботі з обдарованими дітьми:

- розробляє гнучкі, індивідуальні програми;

- створює теплу, емоційно безпечну атмосферу у класі;

- використовує різні стратегії і технології навчання, переважно нетрадиційні;

- поважає особистість учня, його інтереси, цінності, якості;

- спирається на наявний в учня досвід, знання і уміння;

- забезпечує учню свободу вибору змісту, форм і методів навчання;

- стимулює розвиток розумових процесів вищого порядку.

Для того, щоб працювати з обдарованими дітьми педагог сам має володіти, якщо не власною креативністю, то хоча б достатньою широтою поглядів і відсутністю стереотипів мислення.

У навчанні обдарованих застосовують *кількісні і якісні стратегії* зміни змісту навчання. До *кількісних* належать прискорення (збільшення темпу (швидкості) проходження навчального матеріалу) та інтенсифікація (збільшення об'єму і складності матеріалу, що вивчається, запровадження додаткових, нетрадиційних предметів).

До *якісних* стратегій належать: а) індивідуалізація навчання, б) цілеспрямований розвиток інтелектуально-творчих здібностей, в) розвиток соціальної компетенції (розвиток емоційної сфери, комунікативних і лідерських якостей, корекція міжособистісних стосунків у

колективі однолітків), г) дослідницький і творчий характер навчання, д) широка диференціація навчання (роздільне навчання – створення спеціальних шкіл для обдарованих; сумісно-роздільне навчання – створення окремих класів для обдарованих у звичайній школі).

Важковиховуваність – 1) стан підлітка, породжений неприйняттям запропонованих установок; 2) вияв негативних якостей у поведінці людини; 3) поведінка, яка виходить за межі соціальної норми внаслідок неправильного вибору шляхів самоствердження.

Важковиховувані діти – це такі категорії дітей, у яких під впливом несприятливих соціальних, психолого-педагогічних та медико-біологічних чинників відбуваються порушення моральних ставлень до навчання, норм поведінки, зниження або втрата почуття відповідальності за власні вчинки.

Ознаки важковиховуваності:

- неправильно сформовані потреби: матеріальні переважають над моральними; більшість матеріальних потреб мають аморальний характер; для їх задоволення важковиховувані особи використовують засоби, які не завжди відповідають нормам моралі (вживання алкоголю, наркотиків, крадіжки), що призводить до деградації особистості;
- нерозвиненість соціально-політичних потреб;
- нерозвинута потреба пізнання навколишнього світу; незадовільне навчання, ігнорування методів пізнавальної діяльності;
- спотворені естетичні потреби;
- прагнення до спілкування з подібними до себе, перебування поза зв'язками з постійними учнівськими колективами;
- нерозвинута, засмічена вульгаризмами, жаргонною лексикою мова;
- непослідовність, суперечливість у поглядах і переконаннях;
- брак уявлень про норми поведінки, обмежене почуття відповідальності за свої вчинки;
- обмежені інтелектуальні інтереси;
- перевага утилітарних інтересів над духовними позбавляє їх перспективи розвитку, інтелектуального і морального вдосконалення;
- приховування своїх вчинків від батьків, учителів та однокласників;
- низький рівень самостійності (у навчанні, праці, самообслуговування);
- негативізм (коли береться під сумнів будь-яка думка дорослих, відкидається будь-який їх вплив, спостерігається необґрунтована протидія дорослим);
- відсутність рішучості (вміння і звичка своєчасно приймати у складних обставинах зважені рішення і неухильно переходити до їх виконання);

- невміння контролювати свою поведінку, володіти собою, утримуватися від дій, які усвідомлюються як непотрібні або шкідливі;
- низький рівень дисциплінованості (невміння підкоряти свої бажання інтересам колективу, неслухняність, пустощі);
- боягузтво, малодушність.

Першопричина важковихованості накладає відбиток на весь її подальший зміст. Іноді це: затьожна хвороба, психічний стрес, конфлікт у сім'ї, помилки у вихованні. Не кожна першопричина породжує важковихованість. Існує визначена критична точка, кризисний момент, коли першопричина не знешкоджується, а підсилюється несприятливими зовнішніми умовами.

Наприклад: зустріч з батьками після втечі з дому; бесіда в дитячій кімнаті після проступку.

Чотири основні несприятливі явища роблять першопричину стрижнем важковихованості:

1. Різка зміна звичних взаємовідносин з оточуючими (конфліктність у сфері спілкування);
2. Переживання смуги невдач відразу в декількох видах діяльності.
3. Загострення незадоволення собою та іншими, розчарування життям взагалі.
4. Багаточисельні помилки у сімейному та шкільному вихованні і навчанні, що ведуть до бездоглядності і неуспішності.

Якщо ці явища взаємодіють між собою протягом 2-3 тижнів, першопричина відхилення в поведінці неодмінно об'єднує негативні явища у важковихованість.

Практичний блок

1. Обговорення проблемних питань за темою заняття.

Блок самоосвіти

1. Антонова О.Є. Технології розвитку обдарованості особистості : курс лекцій. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 126 с.
2. Збірник матеріалів досвіду роботи з обдарованими здобувачами освіти у ДПТНЗ «Роменське ВПУ» 2020-2023 р.: метод. посібн./ кол. автор.: Т.Я. Рукавичка, заступник директора з навчально-методичної роботи, Т.І. Давиденко, методист ДПТНЗ «Роменське ВПУ». URL : <https://www.romnyvpu.com.ua/images/2024/lytui/%D0%91%D1%8E%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%.pdf>

3. Карпенко Н.А. Психологія творчості : навч. посібн. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 156 с.
4. Корольов Д.К. Психологія обдарованості : навчальний посібник. Київ: Видавництво «Міленіум», 2024. 176 с.
5. Сліпчишин Л.В. Особливості роботи з обдарованими учнями у професійно-технічних навчальних закладах. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/8211/1/%2B2011-st-obdar-PTO-Kujv.pdf>
6. Важковиховуваність: сутність, причини, реабілітація : навчальний посібник для соціальних педагогів та практичних психологів освітніх закладів. За ред. О.М. Полякової. Суми : Університетська книга, 2009. 346 с.
7. Нечипорук Л. Важковиховуваність як соціально-педагогічна проблема. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 4. С. 87-90.
8. Сторожук Т.П. Важковиховуваність дітей як педагогічна проблема. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2392/1/26.pdf>.
9. Тараненко І., Зайцева Ю. Змістова характеристика поняття «важкі підлітки». URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17803/1/4.pdf>
10. Яйчєня Н.В. Важковиховувані діти: ретроспективний аналіз поняття. *Інноватика у вихованні*. 2017. Вип. 6. С. 307-317.

Практична робота № 12

МЕТОДИКА РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА З БАТЬКАМИ УЧНІВ

Мета: визначити місце класних батьківських зборів в системі виховної роботи класного керівника і ознайомитись з методикою проведення батьківських зборів.

Питання для обговорення

1. Форми і методи роботи класного керівника з батьками учнів.
2. Форми проведення класних батьківських зборів.
3. Правила підготовки батьківських зборів.
4. Методика проведення бесід з батьками на теми виховання.

Теоретичний блок

Найдійовішою традиційною формою роботи класного керівника з батьками є батьківські збори.

За змістом і конкретними завданнями батьківські збори поділяються на:

а) *організаційні* – на них затверджуються плани взаємодії закладу освіти та сім'ї, розробляються заходи по удосконаленню роботи, обирається батьківський комітет, розподіляються громадські доручення, створюються ініціативні групи.

б) *тематичні* – за планом роботи педагогічної освіти батьків. З'ясовуються актуальні питання виховання з використанням матеріалів, зібраних класним керівником, питання про стан сімейного виховання, рівень вихованості учнів. Темі мають бути невід'ємною частиною програми підвищення педагогічної культури батьків. Тематика визначається колегіально і відбиває ті виховні завдання, які класний керівник ставить на рік, на півріччя, на чверть. У підготовці і проведенні їх активну участь мають взяти не тільки педагоги, а й батьки.

в) *збори-диспути* – націлені на актуалізацію уваги батьків щодо окремих проблем: «Сім'я і вибір професії», «Бюджет сім'ї і потреби дітей», «Дружба дітей і позиція батьків», «Як привчати дитину говорити правду». Вчитель керує диспутом, але не нав'язує свою позицію. Такі збори мають бути активним обговоренням, виявленням найважливіших проблем та ставлення до них. Диспути дозволяють в непрякій формі попередити помилки та їх негативні наслідки, оскільки під час обговорення всі висловлюють свою думку щодо проблеми.

г) *збори-практикуми* – це аналіз та оцінювання батьками рівня родинного виховання, спостереження за власною дитиною, участь у виробленні педагогічних рекомендацій, розв'язання складних педагогічних ситуацій. Однією з переваг є зв'язок класного керівника з повсякденною виховною діяльністю батьків. Для того, щоб досягти активної участі батьків у цій роботі, потрібно заздалегідь на класних батьківських зборах ставити перед батьками конкретне завдання.

Наприклад, пропонується обговорити рівень працелюбності дітей; готуються листи-завдання з питаннями, на які потрібно дати відповідь:

- чи має дитина в сім'ї постійне трудове доручення;
- чи виконує доручення без нагадування, чи необхідно нагадувати;
- чи виконує доручення з бажанням;
- як ставиться до епізодичних трудових доручень;
- чи виявляє ініціативу у виконанні якоїсь роботи; як часто виконує роботу за власним бажанням.

Листи-завдання отримують всі батьки, призначається день зборів, на яких відбудеться обговорення проблеми згідно із запропонованими питаннями. Після розгляду питань, розв'язання складних ситуацій на зборах виробляються рекомендації як результат обговорення.

д) *підсумкові збори* (за кожен чверть, півріччя, рік) – такі збори крім інформації про оцінки мають на меті показати вплив процесу навчання на розвиток особистості.

В результаті батьки мають чітко уявляти собі основні шляхи удосконалення виховання своєї дитини в найближчі місяці до наступної зустрічі з учителем.

е) *збори-свята* – святкування батьками та дітьми разом якихось подій; готується виставка малюнків дітей, виробів, може бути організований концерт художньої самодіяльності, виставка зошитів, творів, святкова газета. Можна запропонувати батькам виступити, поділитися власним досвідом сімейного виховання.

є) *спільні збори батьків та учнів* – можуть бути присвячені різним аспектам виховання, або скликаються коли виникає необхідність обговорити окремі події із життя класу. Присутні на зборах батьки мають можливість відчутти ставлення колективу класу до власної дитини, роль своєї дитини в колективі.

Іноді є необхідність ознайомити дітей з думкою інших батьків щодо проблем, з яких в сім'ях відбуваються суперечки.

ж) *комбіновані збори* – розв'язуються питання педагогічної освіти батьків, підбиваються підсумки навчально-виховної роботи за минулий час, накреслюються нові перспективи та завдання.

Батьківські збори проводяться як правило 2 рази в семестр.

Підготовка до батьківських зборів

Авторитет класного керівника багато в чому визначається умілою організацією і проведенням батьківських зборів.

Успіх зборів визначається їх підготовкою, в процесі якої необхідно:

- визначити тему зборів та тему бесіди на зборах (або лекції);
- визначити, чи є можливість самостійно якісно висвітлити питання, чи потрібно запросити спеціаліста (наприклад, практичного психолога). Спеціалісту потрібно повідомити вік дітей, особливості колективу батьків, тему, зміст, тривалість бесіди чи лекції;
- з'ясувати з попередніх розмов з батьками, що відбувається в сім'ї і яке ставлення батьків щодо теми бесіди (лекції), накопичити факти, приклади, які можна використати, щоб проілюструвати основні положення бесіди;
- підготувати батьків, якщо класний керівник планує їх виступи (зміст, час; допомоги відібрати матеріали);
- сформулювати конкретні поради і рекомендації про те, як потрібно будувати сімейне виховання в зв'язку з темою бесіди (лекції);
- продумати виклад матеріалу, щоб він був переконливим, не дуже об'ємним, щоб батьки запам'ятали зміст (оскільки вони ж не конспектують); образність, емоційність мовлення мають поєднатися з практичною спрямованістю і науковістю;
- підготувати приміщення, де будуть проводитися збори - там має бути чисто, провітрено, зручно.

Структура, хід і методика проведення зборів

Залежно від виду зборів вони можуть бути побудовані по-різному. Основна частина - повідомлення педагогічних знань - може бути у вигляді: лекції; доповіді; диспуту; бесіди; дискусії; тренінгу; ділової гри; обговорення змісту педагогічних статей; обговорення проблемних питань та розв'язання практичних завдань.

Орієнтовний порядок проведення:

- повідомлення класного керівника, члена батьківського комітету про виконання рішень попередніх зборів;
- лекція (бесіда) на педагогічну тему;
- виступи батьків про досвід сімейного виховання з даного питання; узагальнення, обмін думками з проблеми;
- повідомлення класного керівника про етап навчально-виховної роботи в класі;
- різне;
- підбиття підсумків та прийняття рішень;
- інформація про проведення наступних зборів, про їх порядок денний.

Збори не повинні тривати більше ніж 1-1,5 години. Веде збори класний керівник. Вступне слово має бути емоційно забарвлене, потрібно настроїти батьків і на діловий тон, і одночасно створити атмосферу довіри та невимушеності.

Бесіда (лекція) не повинна бути тривалою – лише 20-30 хвилин. Треба озброїти батьків теоретичними знаннями і з'ясувати основні положення стосовно конкретних ситуацій життя класу.

Потрібно дотримуватись почуття міри щодо методичних положень і конкретних прикладів. Так само слід дотримуватись почуття міри при аналізі позитивного і негативного в поведінці дітей. Аналізуючи негативні явища, слід дуже обережно називати прізвиська учнів та їх батьків. Про відхилення від норм поведінки, недоліки слід обговорити з батьками індивідуально.

Аналізуючи етап навчально-виховної роботи, класний керівник так буде свій виступ, щоб загальний аналіз досягнень класу поєднувався з характеристикою кожного учня, щоб у розкритті кожного питання батьки почули ім'я своєї дитини. Особливо потрібно підкреслювати, коли поведінка або навчання поліпшились порівняно з попереднім періодом.

Неприпустимо «проробляти» батьків за неуспішність учнів та недоліки в сімейному вихованні – врешті-решт батьки невстигаючих і недисциплінованих дітей взагалі перестають відвідувати збори. З батьками таких дітей треба працювати індивідуально.

Потрібно продумати ту частину зборів, де обговорюється «різне», щоб воно не займало багато часу.

Обов'язковим повинно бути підбиття підсумків і прийняття рішень. Зміст має бути конкретним і спрямованим на удосконалення навчально-виховної роботи. Потрібно, щоб рішення знали не тільки ті, що були на зборах, а й решта батьків. Можна підготувати листи з рішеннями зборів.

Практичний блок

1. Обговорення проблемних питань за темою заняття.

Індивідуальне завдання. Підготовка плану-конспекту батьківських зборів, проведення їх фрагменту в групі та спільний аналіз.

Блок самоосвіти

1. Зайченко І.В. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-е вид. Київ: Освіта України, КНТ, 2008. 528 с.

2. Класному керівнику: як провести батьківські збори. Упоряд. : Л. Шелестова, Н. Чиренко. К.: Шк. світ, 2009. 128 с.
3. Кондрашова .В., Лаврентьєва О.О., Зеленкова Н.І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі : навчальний посібник. Кривий Ріг : КДПУ, 2008. 187 с.
4. Лучина Т. Проведення батьківських зборів : методичні рекомендації. *Шкільний світ*, 2007. №15(квітень). С. 10-11.
5. Пискун О.М. Методика виховної роботи: методичний посібник до виконання практичних робіт для студентів спеціальності 6.010103 «Технологічна освіта». Чернігів : ЧНПУ, 2014. 64 с.
6. Правила підготовки класних батьківських зборів. *Завуч*, 2010. №15 (травень). Наша вкладка. С. 2-16.
7. Твердохліб Т.С. Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи : навч.-метод. посіб. за заг. ред. В.І. Лозової. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. 156 с.
8. Шквир О.Л. Ш Методика роботи класного керівника : навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький: ХГПА, 2020. 114 с.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Народна педагогіка про виховання.
2. Сучасні підходи до здійснення виховного процесу.
3. Особистість дитини у виховному процесі.
4. Співвідношення внеску матері і батька у справу виховання дитини.
5. Спільне і відмінне у вихованні дівчат і хлопців.
6. Виховний вплив засобів масової інформації.
7. Спрямування і підтримання самовиховання учня.
8. Явище опору вихованню та його переборення.
9. Механізми і техніки психологічного підстроювання і навіювання у вихованні.
10. Виховання міжнаціональної толерантності.
11. Особливості статевого виховання підлітків.
12. Моральне виховання сучасних підлітків.
13. Стимулювання здорового способу життя підлітків.
14. Методика формування міцного учнівського колективу.
15. Психологічний портрет обдарованої дитини.
16. Інноваційні підходи до виховання обдарованих дітей у зарубіжних країнах.
17. Соціальні передумови агресивної поведінки дітей.
18. Неформальні об'єднання та їх вплив на особистість підлітка.
19. Творчі форми виховної роботи з батьками учнів.
20. *Тема за вибором студента.*

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Підходи до визначення сутності поняття виховання.
2. Мета і завдання виховання в сучасному суспільстві.
3. Принципи національного виховання.
4. Основні напрями національного виховання.
5. Чинники та педагогічні умови ефективного здійснення виховного впливу на особистість.
6. Особистісні якості та педагогічні уміння вихователя.
7. Завдання і функції класного керівника.
8. Права й обов'язки класного керівника.
9. Напрями діяльності та форми роботи класного керівника.
10. Принципи планування виховної роботи класним керівником.
11. Основні вимоги до плану виховної роботи класного керівника.
12. Технологія планування роботи класного керівника.
13. Види і структура планів виховної роботи класного керівника.
14. Значення і завдання психолого-педагогічної діагностики у роботі класного керівника.
15. Методи вивчення особистості учня й учнівського колективу.
16. Вимоги до вивчення особистості учня і класного колективу.
17. Програми вивчення особистості учня й учнівського колективу та вимоги щодо написання їх психолого-педагогічних характеристик.
18. Загальний алгоритм підготовки і проведення будь-якої форми виховної роботи.
19. Класна година як основна форма спілкування класного керівника з учнями свого класу. Її характерні риси.
20. Педагогічні завдання години класного керівника.
21. Алгоритм підготовки і проведення класної години.
22. Умови та критерії ефективності класної години.
23. Поняття та види інтелектуальних ігор. Типи інтелектуальних запитань і завдань.
24. Педагогічні правила організації та проведення інтелектуальної гри.
25. Поняття та виховні завдання конкурсних програм.
26. Алгоритм організації та проведення конкурсної програми.
27. Поняття методів, прийомів і засобів виховання.
28. Класифікація методів виховання.
29. Види та особливості методів формування свідомості.
30. Призначення й умови ефективності етичної розповіді та лекції.
31. Метод бесіди та дискусії: їх особливості, правила ведення.
32. Технічні прийоми та умови ефективного застосування переконання і навіювання.

33. Види та особливості методів організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки.
34. Методи, що сприяють укоріненню позитивних звичок поведінки. Педагогічні правила їх застосування.
35. Педагогічна вимога і доручення. Види вимог. Педагогічні правила пред'явлення вимог.
36. Види й особливості методів стимулювання діяльності і поведінки вихованця.
37. Методи заохочення: види, педагогічні умови і правила їх застосування.
38. Методи покарання: види і педагогічні правила їх застосування.
39. Методи змагання і гри. Педагогічні правила їх організації.
40. Умови вибору і реалізації методів виховання.
41. Прийоми виховного впливу.
42. Методи самовиховання.
43. Поняття виховного класного колективу. Його ознаки, функції та структура.
44. Стадії та чинники розвитку класного колективу.
45. Методичні основи формування учнівського колективу.
46. Організація учнівського самоврядування
47. Типи сімей. Особливості і перспективи розвитку сучасної сім'ї.
48. Завдання та умови ефективності сімейного виховання.
49. Форми і методи роботи класного керівника з батьками учнів та залучення їх до виховної роботи.
50. Форми проведення класних батьківських зборів.
51. Етапи і правила підготовки та проведення батьківських зборів класним керівником.
52. Методика проведення бесід класного керівника з батьками учнів на теми виховання.
53. Поняття обдарованості та її типи.
54. Ознаки загальної розумової обдарованості.
55. Підходи до навчання і виховання обдарованих дітей.
56. Типи та ознаки учнів з особливостями розвитку у звичайній школі.
57. Загальні ознаки та типи «важких» учнів.
58. Причини важковиховуваності.
59. Система роботи класного керівника з «важкими» учнями.
60. Поняття, функції, принципи та етапи перевиховання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ З КУРСУ

Основна

1. Аненкова І.П., Байдан М.А., Горчакова О.А., Руссол В.М. Педагогіка. Навчальний посібник. Львів : Новий Світ 2000, 2020. 567 с.
2. Дубасенюк О.А. Практикум з педагогіки: навч. посіб. 3-тє вид., доп. і перероб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 546 с.
3. Дубяга А., Зологар О. Методичний путівник класного керівника Нової української школи : збірник методичних матеріалів. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавнич. діяльності, 2021. 44 с.
4. Зайченко І.В. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-е вид. Київ: Освіта України, КНТ, 2008. 528 с.
5. Карпенко Н.А. Психологія творчості: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 156 с.
6. Княжева І.А. Педагогіка : навчальний посібник для здобувачів освіти першого освітнього рівня (бакалавр) спеціальності 014.021 Середня освіта (Англійська мова та література). Одеса: Університет Ушинського, 2023. 110 с.
7. Кондрашова Л.В., Лаврентьєва О.О., Зеленкова Н.І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі : навчальний посібник. Кривий Ріг : КДПУ, 2008. 187 с.
8. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/661/689/f5c/661689f5c3303237029945.pdf>
9. Корольов Д.К. Психологія обдарованості. Навчальний посібник. Київ: Видавництво «Міленіум», 2024. 176 с.
10. Лаппо В.В. Теорія і методика виховання. Навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.
11. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. Київ, 2007. 656 с.
12. Омеляненко В.Л. Теорія і методика виховання : навч. посіб. Київ: Вік, 2018. 415 с.
13. Пахомов І.В. Національно-патріотичне виховання здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2023.
14. Пискун О.М. Методика виховної роботи : методичний посібник до виконання практичних робіт для студентів спеціальності 6.010103 «Технологічна освіта». Чернівці : ЧНПУ, 2014. 64 с.
15. Положення про класного керівника. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0659-00>

16. Полякова О.М. Важковиховуваність: сутність, причини, реабілітація : навчальний посібник для соціальних педагогів та практичних психологів освітніх закладів. Суми, 2009. 346 с.
17. Практична педагогіка виховання : навч. посіб. За ред. М.Ю. Красовицького. Київ: Вік, 2020. 218 с.
18. Твердохліб Т.С. Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи : навч.-метод. посіб. за заг. ред. В.І. Лозової. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 156 с.
19. Харагірло В.Є. Національне виховання здобувачів освіти на сучасному етапі : навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО, 2020. 93 с.
20. Шелестова Л., Чиренко Н. Класному керівнику: як провести батьківські збори. К.: Шк. світ, 2009. 128 с.
21. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника : навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький: ХГПА, 2020. 114 с.
22. Яйченя Н.В. Важковиховувані діти: ретроспективний аналіз поняття. *Інноватика у вихованні*. 2017. Вип. 6. С. 307-317.

Додаткова

1. Антонова О.Є. Технології розвитку обдарованості особистості: курс лекцій. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 126 с.
2. Белан Т.Г. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в закладах освіти в умовах воєнного стану. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. 2024. № 29 (185). С. 201-206.
3. Беляев С.Б., Кривенко Ю.О. Шляхи формування учнівського колективу в умовах нової української школи. URL : <https://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/article/view/2172/2080>
4. Галузяк В.М., Холковська І.Л. Педагогічна діагностика. Курс лекцій. Вінниця. ТОВ «Нілан.ЛТД», 2015. 155 с.
5. Збірник матеріалів досвіду роботи з обдарованими здобувачами освіти у ДПТНЗ «Роменське ВПУ» 2020-2023 р.: метод. посібн. / кол. автор.: Т.Я. Рукавичка, заступник директора з навчально-методичної роботи, Т.І. Давиденко, методист ДПТНЗ «Роменське ВПУ». URL: <https://www.romnyvpu.com.ua/images/2024/lytui/%D0%91%D1%8E%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%.pdf>
6. Лучина Т. Проведення батьківських зборів : методичні рекомендації. *Шкільний світ*, 2007. №15(квітень). С. 10-11.
7. Кравченко І., Тихоненко М. Методи і прийоми формування згуртованого учнівського колективу в закладах професійної освіти. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18502/1/KRAVCHE NKO.pdf>

8. Національно-патріотичне виховання в Україні : наук.-допом. бібліогр. покажч. НАПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського ; [упоряд.: Страйгородська Л.І., Пономаренко Л.О., Тарнавська С.В. та ін. ; наук. ред. Березівська Л.Д. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О.]. Київ : [б. в.], 2019. 368 с.
9. Нечипорук Л. Важковиховуваність як соціально-педагогічна проблема. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 4. С. 87-90.
10. Омельченко Л.П. Настільна книга класного керівника. URL : <http://www.kk.iolya.com.ua/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96%.pdf>
11. Осадченко І.І., Чирва Г.М. Сучасна характеристика методів виховання. URL : <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream>
12. Пархоменко О.Г., Белан Т.Г. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у патріотичному вихованні учнів закладів професійно-технічної освіти: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Поліські наукові читання – 2024». С. 303-306.
13. Посадова інструкція класного керівника. URL : <http://school22.edukit.sumy.ua/Files/downloads/%D0%9F%D0%.pdf>
14. Правила підготовки класних батьківських зборів. *Завуч*, 2010. №15 (травень). Наша вкладка. С. 2-16.
15. Рекомендації щодо планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/138149__138149
16. Сліпчишин Л.В. Особливості роботи з обдарованими учнями у професійно-технічних навчальних закладах. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/8211/1/%2B2011-st-obdar-РТО-Кув.pdf>
17. Сторожук Т.П. Важковиховуваність дітей як педагогічна проблема. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2392/1/26.pdf>.
18. Тараненко І., Зайцева Ю. Змістова характеристика поняття «важкі підлітки». URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17803/1/4.pdf>
19. Товканець Г.В. Практичні завдання до самостійного вивчення курсу «Теорія і методика виховання». Мукачєво: РВЦ Мукачівського державного університету, 2018. 58 с.
20. Товканець Г.В., Лендел В.В., Особливості розвитку учнівського колективу в умовах сучасного закладу загальної середньої освіти. URL : http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/70/part_2/33.pdf

Навчально-методичне видання

БЕЛАН
Тетяна Григорівна

ПЕДАГОГІКА

(МЕТОДИКА ВИХОВНОЇ РОБОТИ)

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
до виконання практичних робіт
для студентів спеціальності
«Професійна освіта (за спеціалізаціями)»

Технічний редактор *О. Клімова*

Комп'ютерна верстка
та макетування *О. Клімова*

Підписано до друку 30.01.2025 р. Формат 60 x 84 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 3,72. Обл.-вид. арк. 2,93. Зам. № 005.
Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т.Г. Шевченка.
14013, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208. Тел. 941-102
chnpu.tipograf@gmail.com

